

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΕΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ -
ΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΑΤΣΑΡΟΥ ΠΕΛΑΓΙΑ

Α.Μ : 2002215

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	6
1.1 Το Φαινόμενο Οικονομική κρίση	6
1.2 Οικονομικός Κύκλος και Οικονομικές διακυμάνσεις	7
1.3 Χαρακτηριστικά Φάσεων του Οικονομικού Κύκλου	7
1.3.1 Οι Φάσεις του Οικονομικού Κύκλου	8
1.3.2 Παράγοντες που οδήγησαν την Οικονομία από την ύφεση στην ανάκαμψη	10
1.3.3 Παράγοντες που οδήγησαν την Οικονομία από την υπερθέρμανση στην κάμψη	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	14
2.1 Οικονομική Κρίση : 1929	13
2.1.1 Η ψεύτικη ευημερία : η καταναλωτική κοινωνία και τα όρια της	13
2.1.2 Η Μεγάλη Κρίση του 1929-1932 : Η Αμερικανική Κρίση	14
2.1.3 3 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση	15
2.1.4 4 Οι Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κρίσης	15
2.1.5 Η Παρέμβαση του Κράτους για την Αντιμετώπιση της Κρίσης	16
2.1.6 6 Η Κρίση του 1929 και η Ελλάδα	17
2.1.7 Το Τέλος της Κρίσης .	18
2.2 Οι Πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970	18
2.2.1 Η Πρώτη πετρελαϊκή κρίση	18
2.3 Η Κρίση στις Ασιατικές «Τίγρεις» 1997	20
2.4 Η «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας,(2000)	21
2.5 Η Μεγάλη Κρίση του 2008	22
2.5.1 Η χρηματοοικονομική κρίση του δυτικού κόσμου	22

2.5.2	Η Αισιοδοξία πριν από τη χρηματοοικονομική κρίση	22
2.5.3	Το Ιστορικό της Χρηματοοικονομικής Κρίσης	24
2.5.4	Η Χρηματοοικονομική Κρίση Επιδεινώνεται – Κατάρρευση LehmanBrothers	25
2.5.5	Η Ελληνική και Ευρωπαϊκή κρίση	27
2.5.6	Οι Ανισοροπίες στην Ελλάδα	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο 28

3.1	Επισκόπηση Γεγονότων από το 2008 έως Σήμερα	28
3.2	Χρέος και Έλλειμμα	29
3.3	Πώς συσσωρεύτηκε το μεγάλο εξωτερικό χρέος και πώς συνέβαλλε σε αυτό το δημόσιο χρέος;	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο 34

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 34

4.1.1	Ομαδικές απολύσεις	36
4.1.2	Επίπτωση κρίσης στους Μισθούς	39
4.2	Ανεργεία	40
4.2.1	Κλάδοι με την περισσότερη επιρροή στην κρίση	42
4.2.2	Η κατάσταση στην Ευρώπη	43
4.2.3	Ανάλυση της ανεργίας κατά περιφέρεια	43
4.3	Οι επιπτώσεις της κρίσης στα νοικοκυριά	45
4.3.1	Συρρίκνωση εισοδημάτων	47
4.3.2	Χώρα αποστολής μεταναστών	47
4.4	Ελληνικές Επιχειρήσεις σε κρίση	48

4.5	Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης	
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	50
	ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ	53
5.1	Ιστορικό Πριν την Κρίση	
5.2	Το Πρώτο Πακέτο Στήριξης	53
5.3	Το Δεύτερο Πακέτο Στήριξης	55
5.4	Το Τρίτο Μνημόνιο Και Πακέτο Στήριξης	55
5.5	Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015	56
5.5.1	Αποκλίσεις από τους στόχους και νέα μέτρα	57
5.6	Νέα μέτρα	60
5.6.1	Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016	64
5.7	Τρόποι Αντιμετώπισης της Κρίσης .	64
5.8	Θετικά και Αρνητικά Αποτελέσματα των Προσπαθειών Ανασυγκρότησης της Ελληνικής Οικονομίας	65
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	66
	ΒΙΟΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
	ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68
		69

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Την τελευταία δεκαετία η Ελλάδα εισήλθε σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, ωστόσο, είναι δυνατόν να αποτραπεί και η Ελλάδα να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Για την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν.

Η διεθνής οικονομική κρίση εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, βυθίζοντας στην ύφεση πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες. Τα σημαντικότερα όμως προβλήματα δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη. Η κρίση χρέους στην Ευρώπη φανέρωσε σε όλο της το μεγαλείο την πολυπλοκότητα και την αλληλεξάρτηση που υπάρχει στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα. Φανέρωσε επίσης, τα προβλήματα που υπήρχαν στη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανάγκασε να λάβει σοβαρές αποφάσεις για να προστατέψει το δημιούρημα της την Ευρωζώνη.

Με την παρούσα εργασία επιδιώκουμε φωτίσουμε τις πιο σκοτεινές πλευρές της οικονομικής κρίσης, επεξηγώντας τα αίτια και τα μέτρα που απαιτούνται ώστε να ξεπεράσει η Ελλάδα την κρίση, και κάποια συμπεράσματα για το μέλλον. Για τον προσδιορισμό των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων απαιτείται καταρχάς κατανόηση των αιτιών της κρίσης, τις οποίες και θα παρουσιάσουμε εκτενώς σε ξεχωριστό κεφάλαιο. Τέλος, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τα ζητήματα και να φωτίσουμε το πρόβλημα με τεκμηριωμένο αλλά απλό, άμεσα κατανοητό αλλά και επιστημονικά ακριβή τρόπο.

Μελετώντας το πρόβλημα της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης ένα είναι βέβαιο. Είναι στο χέρι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ηγετών της αν θα βγει από την ισχυρή αυτή οικονομική κρίση η Ελλάδα ή αν τα προβλήματα και τα εμπόδια θα σταθούν ανυπέρβλητα στο δρόμο για την ολοκλήρωση της.

Η παρούσα εργασία έχει στηρίξει την δομή της σε πέντε κεφάλαια τα οποία αναλύουν την οικονομική κρίση. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικότερα για το πώς θα καταφέρουμε να ξεφύγουμε από την κρίση καθώς και θα αναλύσουμε και τα αποτελέσματα προσπαθειών για την ανασυγκρότηση της Ελληνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ – ΒΑΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

1.1 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το φαινόμενο της κρίσης είναι γνωστό σε όλους, ανεξάρτητα από το πόσο επηρεάζει την ζωή του καθενός, και τα τελευταία χρόνια έχει φτάσει σε απελπιστική κατάσταση. Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 25%.

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία έχει βασικό γνώρισμα την διαρκή και αισθητή μείωση της δραστηριότητας της. Λέγοντας δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας όπως για παράδειγμα το εθνικό προϊόν η απασχόληση, οι τιμές κτλ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη .

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «businesscycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια.

1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

Ένα από τα σημαντικότερα φαινόμενα της οικονομίας είναι το φαινόμενο του οικονομικού κύκλου που ανεξάρτητα από την χώρα το μέγεθος αυτής και την οικονομική της κατάσταση , συνεχίζει την πορεία του θυμίζοντας κατά καιρούς την ύφεση και την ανάκαμψη. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που η σημερινή οικονομική κρίση είναι ιδιαίτερα καταστροφική και έντονη είναι ότι για αρκετά χρόνια πολλοί ήταν εκείνοι που είχαν εξαλείψει από το μυαλό τους το φαινόμενο αυτό.

Με τον όρο οικονομικοί κύκλοι αναφερόμαστε σε διακυμάνσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας, οι οποίες διαχέονται ευρέως σε ολόκληρη την οικονομία και έχουν αναγνωρίσιμα ανώτερα και κατώτερα σημεία. Η ανάκαμψη και η επέκταση ακολουθούνται από ύφεση και συστολή.

Δύο πρώτοι ορισμοί των εννοιών «κύκλος» ή «διακυμάνσεις» θα μπορούσαν να ήταν οι ακόλουθοι: α) ο «κύκλος» αντιστοιχεί στην ύπαρξη τακτών διακυμάνσεων ίσου μεγέθους και διάρκειας β) επειδή, όμως, οι οικονομικές διακυμάνσεις στην πραγματικότητα είναι αρκετά άτακτες (δηλ. υπάρχουν ανώτερα και κατώτερα σημεία στο ΑΕΠ, αλλά το χρονικό διάστημα που τα χωρίζει και το μέγεθος της απόστασης μεταξύ ανώτερου και κατώτερου σημείου ποικίλλουν κατά περίπτωση) για την καλύτερη περιγραφή του φαινομένου χρησιμοποιείται ο όρος «διακυμάνσεις».

Μια κυκλική Οικονομική διακύμανση είναι μια διακύμανση του συνολικού εθνικού προϊόντος του εισοδήματος και της απασχόλησης που συνήθως διαρκεί για μια περίοδο δύο έως δέκα ετών και η οποία χαρακτηρίζεται από ευρεία επέκταση ή περιστολή στους περισσότερους τομείς της οικονομίας .

1.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΑΣΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

Από τον 19ο αιώνα ακόμα ο Μαρξ, μελετώντας την πορεία εξέλιξης της καπιταλιστικής οικονομίας, επεξεργάστηκε τη θεωρία του οικονομικού κύκλου και των οικονομικών κρίσεων, που στα πλαίσια του συστήματος είναι, σε κάθε περίπτωση, νομοτελειακές. Ανεξάρτητα από τις μορφές με τις οποίες μπορεί να εκδηλώνονται οι κρίσεις αυτές στα πλαίσια των κρατικό-μονοπωλιακών ρυθμίσεων και ανεξάρτητα από τη συχνότητα ή την περιοδικότητά τους, το βέβαιο είναι ότι κάθε τόσο αγκαλιάζουν τις οικονομίες των καπιταλιστικών χωρών.

Ο οικονομικός κύκλος χωρίζεται σε τέσσερις φάσεις, η χρονική διάρκεια των οποίων δεν είναι δεδομένη, αλλά εξαρτάται από μια σειρά παράγοντες και κύρια από το βάθος της κρίσης και τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις. Για τη δική μας αντίληψη κυριότερη φάση του οικονομικού κύκλου είναι η φάση της κρίσης, επειδή το βάθος, η διάρκεια και η έκτασή της προσδιορίζει:

- Το μέγεθος της επίθεσης που θα δεχτούν οι εργαζόμενοι (μείωση μισθών, πτώση αγροτικών τιμών, περιορισμός δαπανών κοινωνικού χαρακτήρα, αύξηση των επιτοκίων στα δάνεια).
- Το εύρος των παραγωγικών μονάδων της οικονομίας που θα οδηγηθούν στην καταστροφή (ανεργία, υποαπασχόληση, επενδύσεις κ.ο.κ.).
- Τις προοπτικές και τους ρυθμούς εξόδου από αυτή.
- Τις ανακατατάξεις που θα συντελεστούν στους κόλπους της άρχουσας τάξης.
- Τους ρυθμούς και τις προοπτικές διεξόδου από αυτή.

1.3.1ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

- **Πρώτη, η φάση της κρίσης:**

Στα όριά της σημειώνεται συνεχής πτώση της παραγωγής. Στην εξεταζόμενη, δηλαδή, περίοδο έχουμε μικρότερο όγκο παραγωγής εμπορευμάτων από την προηγούμενη.

Συγκεκριμένα τα συμπτώματα της κρίσης είναι τα εξής:

- Η πώληση των εμπορευμάτων γίνεται δύσκολη.
- Ο καπιταλιστής, που δεν πούλησε τα εμπορεύματά του, δεν μπορεί να αγοράσει τα μέσα παραγωγής.
- Οι καπιταλιστές τρέχουν στις τράπεζες για να πάρουν δάνεια.
- Η ζήτηση χρημάτων μεγαλώνει και τα επιτόκια αυξάνονται.
- Οι τράπεζες που δεν έχουν αρκετή ποσότητα δικών τους κεφαλαίων, χρεοκοπούν.
- Οι επιχειρήσεις κλείνουν η μία μετά την άλλη.

- Η ανεργία μεγαλώνει.
- Η παραγωγή σε άλλες επιχειρήσεις σταματάει και σε άλλες μειώνεται.
- Η πτώση της παραγωγής συνεχίζεται μέχρι τη στιγμή που αποκαθίσταται η αντιστοιχία ανάμεσα στην παραγωγή και στην κατανάλωση.

• **Δεύτερη, η φάση της ύφεσης (στασιμότητας).**

Η έναρξη της φάσης αυτής αρχίζει όταν σταματάει η πτωτική τάση της παραγωγής και η οικονομία περνά σε μια φάση στασιμότητας.

Συγκεκριμένα τα συμπτώματα της φάσης αυτής είναι:

- Η παραγωγή παύει να μειώνεται, αλλά και δεν αυξάνεται.
- Ο αριθμός των χρεοκοπημένων επιχειρήσεων και τραπεζών ελαττώνεται.
- Τα αποθέματα εμπορευμάτων βαθμιαία απορροφώνται.
- Ένα μέρος των εμπορευμάτων οι καπιταλιστές το καταστρέφουν, για να συγκρατήσουν την πτώση των τιμών.
- Το άλλο μέρος των εμπορευμάτων πουλιέται βαθμιαία, γιατί η διαδικασία της κατανάλωσης δεν μπορεί να σταματήσει τελείως.
- Οι καπιταλιστές που έχουν χρηματικά κεφάλαια, όταν πειστούν ότι η κρίση τελείωσε, αρχίζουν να αναζητούν τρόπους τοποθέτησης των κεφαλαίων τους.
- Τώρα η προσφορά χρήματος μεγαλώνει.
- Οι βιομήχανοι για να πάρουν το μέσο κέρδος δυναμώνουν την εκμετάλλευση και αρχίζουν να εισάγουν τεχνικές τελειώσεις (εφευρέσεις), να ανανεώνουν το πάγιο κεφάλαιό τους.

Έτσι, συντελείται το πέρασμα από τη στασιμότητα στην αναζωογόνηση.

• **Τρίτη, η φάση της αναζωογόνησης ή της ανάκαμψης.**

Εδώ η παραγωγή παρουσιάζει αυξητική τάση, αλλά το επίπεδό της δεν έχει καλύψει ακόμα τα προ της κρίσης επίπεδα και υπολείπεται από αυτά.

Συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά της είναι τα εξής:

- Χάρη στον τεχνικό επανεξοπλισμό της παραγωγής μεγαλώνει η ζήτηση μηχανών.
- Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους καπιταλιστές της πρώτης υποδιαίρεσης να διευρύνουν την παραγωγή τους, αρχίζουν την πρόσληψη συμπληρωματικής - εργατικής δύναμης.
- Η ανεργία μειώνεται.
- Αυξάνεται η ζήτηση των ειδών κατανάλωσης, που σπρώχνει στη διεύρυνση της δεύτερης υποδιαίρεσης, δηλαδή την παραγωγή των ειδών κατανάλωσης.

Ύστερα από όλα αυτά, η οικονομία φτάνει στο επίπεδο που βρισκόταν πριν από την κρίση και η αναζωογόνηση περνάει σε άνοδο.

- **Τέταρτη, η φάση της ανόδου.**

Η παραγωγή έχει καλύψει τα προ της κρίσης επίπεδα και εξακολουθεί να εξελίσσεται με αυξανόμενους ρυθμούς.

Τα χαρακτηριστικά της φάσης αυτής είναι τα εξής:

- Η παραγωγή αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς.
- Χτίζονται νέα εργοστάσια.
- Μεγαλώνει η εισροή εμπορευμάτων στην αγορά.
- Αρχίζουν και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις της υπερπαραγωγής σε λανθάνουσα μορφή.
- Αυτή η πορεία συνεχίζεται μέχρι τη στιγμή που οι διαστάσεις της παραγωγής ξεπεράσουν σημαντικά την απορροφητική ικανότητα της αγοράς, οπότε και ξεσπάει νέα κρίση.

1.3.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΦΕΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ.

Μετά από μία κακή και δύσκολη περίοδο μιας οικονομίας, επιχειρηματίες οικονομολόγοι, μελετητές και απλοί πολίτες οδηγούν σταδιακά της σκέψη τους στο πως θα καταφέρουν να βελτιώσουν την άσχημη κατάσταση που βίωσαν αλλά και πώς θα μπορέσουν να δημιουργήσουν ξανά μια νέα οικονομία με βάσεις και σταθερά θεμέλια. Μελετώντας τις ενέργειες που έγιναν το

1930 αλλά και τις τωρινές ενέργειες για βελτίωση και ανάκαμψη της οικονομίας καταλήγουμε και συνοψίζουμε τους παράγοντες που έχουν την δυνατότητα να οδηγήσουν την οικονομία από την ύφεση στην ανάκαμψη.

Οι παράγοντες για μια ελπιδοφόρα ανάκαμψη είναι οι εξής:

- Η ανισοσκελές σχέση που παρατηρείται μεταξύ της συνολικής προσφοράς και συνολικής ζήτησης προϊόντων υπέρ της προσφοράς.

Η υπερβάλλουσα ζήτηση οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων και συνεπώς σε ταυτόχρονη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό λοιπόν μας οδηγεί σε μια νέα αύξηση της ζήτησης των μισθών που χορηγούνται στους εργαζόμενους και στην μετέπειτα αύξηση των επενδύσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί η μείωση της προσφοράς προϊόντων στην περίοδο ύφεσης είναι τόσο μεγάλη, ώστε να ανατραπεί το ισοζύγιο εις βάρος της προσφοράς και υπέρ της ζήτησης. οπότε μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα πως αυτή η συνεχής αυξητική αλληλεπίδραση της συνολικής ζήτησης και συνολικής επένδυσης δημιουργεί τα λεγόμενα πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά φαινόμενα τα οποία αυξάνουν συνεχώς την οικονομική δραστηριότητα εντός της οικονομίας.

- Η τεχνολογία και οι καινοτομίες.

Πολλές φορές στην ιστορία της οικονομικής εξέλιξης τα πιο πάνω φαινόμενα προήλθαν όχι μόνο από μία υπερβάλλουσα ζήτηση αλλά από μία αρχική αύξηση των επενδύσεων οι οποίες προήλθαν λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και των καινοτομιών.

- Η εκλεκτική πολιτική του κράτους.

το κράτος πολλές φορές μπορεί να οδηγηθεί σε παρεμβατικά μέτρα και αυτό μπορεί να γίνει για έναν και μόνο λόγο, αν λοιπόν η οικονομική ύφεση δεν είναι ιδιαίτερα έντονη τότε θα οδηγηθεί στην ανάκαμψη μέσα από αυτά τα μέτρα, με σκοπό την ενίσχυση είτε των επενδύσεων (π.χ. δημόσια έργα, μείωση του επιτοκίου) είτε της ζήτησης (π.χ. μείωση των φόρων).

- Τυχαία γεγονότα.

Πολύ σπάνια τυχαία γεγονότα δυνατόν να οδηγηθούν στην ανάκαμψη όπως για παράδειγμα ένας μαζικός επαναπατρισμός πληθυσμού ή μια μαζική είσοδος ξένων επενδύσεων.

1.3.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΕΡΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΜΨΗ.

οι παράγοντες οι οποίοι οδηγούν την οικονομία από την υπερθέρμανση στην κάμψη είναι σχεδόν οι ίδιοι από εκεί νουν που την οδηγούν από την ύφεση στην ανάκαμψη αλλά σε αντίθετη τροχία. Οι παράγοντες αυτοί λοιπόν είναι οι παρακάτω:

A. Η ανισοσκελούς σχέση που παρατηρείται μεταξύ της συνολικής προσφοράς και ζήτησης προϊόντων εις βάρος της ζήτησης.

Η υπερβολική αύξηση των επενδύσεων κατά την περίοδο της υπερθέρμανσης δημιουργεί μια υπερπροσφορά προϊόντων η οποία , αφού δε μπορεί να απορροφηθεί έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση των επενδύσεων. Κατά συνέπεια αυτή η μείωση προκαλεί ανεργία που μεταφράζεται σε μείωση των μισθών οπότε και της συνολικής ζήτησης.

B. Η περιοριστική πολιτική του κράτους.

Το κράτος στην προσπάθεια που κάνει για να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό που παρατηρείται στην δεδομένη περίοδο της οικονομίας με μέτρα όπως η αύξηση του επιτοκίου και των φόρων οδηγεί σε μείωση των επενδύσεων οδηγώντας έτσι την οικονομία γρηγορότερα στην κρίση.

Γ. Τυχαία γεγονότα.

Πολύ σπάνια τυχαία γεγονότα είναι δυνατόν να οδηγήσουν την οικονομία στη κάμψη όπως για παράδειγμα μια μαζική μετανάστευση πληθυσμού, μια μαζική έξοδος επενδύσεων από την χώρα λόγω πολιτική αστάθειας κ.λπ.

Για να γίνει κατανοητή η διεργασία δημιουργίας οικονομικών κύκλων , δηλαδή ανόδων και καθόδων την οικονομικής δραστηριότητας εντός της οικονομίας, θα πρέπει να γίνει κατανοητή αυτή η περίφημη ανισοσκελούς σχέση που δημιουργείται μεταξύ της συνολικής προσφοράς και συνολικής ζήτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ιστορική Αναδρομή του Προβλήματος από το 1929 έως σήμερα.

2.1 Οικονομική κρίση : 1929.

Στις μέρες μας αυτό ακούγεται επανειλημμένα ο όρος **οικονομική κρίση**. Επιπτώσεις, κυρίως κοινωνικές, όπως η ενέργεια, η μείωση μισθών, η εγκληματικότητα κ.α. θεωρούνται πως είναι αποτελέσματα της κρίσης. Λέγεται πως η ιστορία επαναλαμβάνεται και δεν είναι λίγοι που θεωρούν πως το οικονομικό κραχ του 1929 των ΗΠΑ ξαναέρχεται στην επιφάνεια και πως τα πρώτα σημάδια έχουν ήδη φανεί. Μια γρήγορη ανασκόπηση των γεγονότων της εποχής εκείνης θα βοηθήσει να γίνουν οι απαραίτητες συγκρίσεις.

2.1.1 Η ψεύτικη ευημερία : η καταναλωτική κοινωνία και τα όρια της.

Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ο κόσμος έρχεται αντιμέτωπος με μία σύντομη περίοδο οικονομικής κρίσης. Ξεπεράστηκε γρήγορα και η ανάπτυξη δεν άργησε να φανεί. Έτσι περίπου στο 1921 οι οικονομίες των χωρών στρέφονται σε μαζική παραγωγή. Ο κόσμος προσπαθώντας να ξεπεράσει τις δυσκολίες και τα δεινά του πολέμου αγοράζει όλο και περισσότερα καταναλωτικά αγαθά. Ειδικά στις Η.Π.Α η τάση γίνεται όλο και πιο μεγάλη. Οι επιχειρηματίες στην Αμερική κερδίζουν τεράστια ποσά, τα οποία δανείζουν στις Ευρωπαϊκές χώρες για να αποκομίσουν και άλλα κέρδη. Αυτό οδηγεί και την Ευρώπη σε μία τεράστια ευημερία και το διάστημα 1923-1929 στράφηκαν και εκείνοι σε μαζική τυποποιημένη παραγωγή, ακολουθώντας το παράδειγμα της Αμερικής .

Παρ' όλα αυτά η ευημερία αυτή είναι ασταθής. Η τεράστια ποσότητα βιομηχανοποιημένων προϊόντων είναι δύσκολο να πουληθεί και να βρεθούν πελάτες. Ιδιαίτερη σημασία οφείλουμε να δώσουμε και στους αγρότες, οι οποίοι πωλούν σε χαμηλές τιμές τα προϊόντα τους συνεπώς δεν έχουν και εκείνοι τα απαραίτητα χρήματα που χρειάζονται για να μπορέσουν να αγοράσουν. Προσπάθησε να γίνει αύξηση των μισθών, αλλά οι ρυθμοί της προσπάθειας αυτής είναι μικρότεροι από τους ρυθμούς αύξησης παραγωγής. Συνεπώς, τα παραγόμενα προϊόντα δεν είχαν την δύναμη να απορροφηθούν, και σημαντικός παράγοντας σε όλο αυτό ήταν και η τιμή τους, οι οποίες ολοένα και αυξάνονταν.

Με τον καιρό, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να βρουν λύση για να πουλήσουν ότι έχουν στην αποθήκη τους. Στο προσκήνιο έρχεται η διαφήμιση, που προσπαθεί να πείσει τον καταναλωτή να αγοράσει. Στη συνέχεια, στο παιχνίδι μπαίνουν και οι τράπεζες, που χορηγώντας τραπεζική πίστωση στους πελάτες τους δελεάζουν και τους ωθούν για αγορές. Με τον καιρό, ολόκληρη η οικονομία στηρίζεται στα δημιουργήματα των τραπεζών, τις πιστώσεις. Αυτή η κατάσταση εμποδίζει τις επιχειρήσεις να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους και τις μετοχές τους να ανεβαίνουν συνεχώς στο χρηματιστήριο.

2.1.2 Η Μεγάλη Κρίση του 1929-1932: Η Αμερικανική Κρίση.

Κάτι πολύ παρόμοιο συνέβη κατά τη διάρκεια μεγάλου "κραχ" το 1929 στις ΗΠΑ, όταν σύμφωνα με τον JohnKennethGalbraith, το ανεξέλεγκτο χρηματιστήριο, οι συνήθεις ύποπτοι, GoldmanSachs, J.P.Morgan, κ.λπ., προκάλεσε την άνθηση, κρίση και κάμψη, τις οποίες ο JosephSchumpeter όρισε ως οικονομικοί κύκλους της κεφαλαιοκρατίας. Και τώρα όπως και τότε, οι διάσημοι οικονομολόγοι της εποχής απέτυχαν να προβλέψουν το "κραχ" και κόμπαζαν για τις μονίμως ανοδικές τιμές των μετοχών και για την άριστη πιστοληπτική ικανότητα πολλών τραπεζών λίγες μέρες πριν χρεοκοπήσουν. Η μεγάλη ύφεση των Η.Π.Α που ακολούθησε στο "κραχ" του 1929 υπερνικήθηκε με μια προστατευτική οικονομική πολιτική, την αποκαλούμενη, η οποία αύξησε τις δημόσιες δαπάνες και τα ποσοστά απασχόλησης, και επέβαλε αυστηρούς κανονισμούς στις τράπεζες.

Μέχρι τότε ένοιωθαν πως είχαν βρει τον τρόπο για την ευημερία . Ενώ μέχρι τότε η αξία των βιομηχανικών μετοχών αυξάνονταν συνεχώς, όλοι ξεκινάνε να φοβούνται για μια ξαφνική πτώση και αρχίζουν να πωλούν. Ξαφνικά μέσα σε δύο ημέρες ρευστοποιήθηκαν περίπου δεκατρία εκατομμύρια τίτλοι μετοχών.

Η μείωση των τιμών των μετοχών στο χρηματιστήριο δεν άργησε να επαληθεύσει τις προβλέψεις των επιχειρηματιών. όλοι προσπαθούν να πουλήσουν τις μετοχές τους πριν εκείνες πέσουν και χάσουν κατά πολύ την αξία τους. Σειρά πήρα όμως και οι τράπεζες σταμάτησαν να δανείζουν με πιστώσεις σε πελάτες για αγορά προϊόντων , ενώ ταυτόχρονα να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις, οι οποίες με την σειρά τους αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές τους για να καταφέρουν να πουλήσουν και όσες τελικά δεν το κατάφεραν αυτό απλά χρεοκόπησαν. Συνέπειες αντιμετωπίζουν και οι εργάτες που ή θα απολυθούν ή θα καταλήξουν να εισπράξουν μειωμένους μισθούς, γεγονός που επιδεινώνει την οικονομική κρίση εφόσον δεν μπορεί το

χρήμα να κινηθεί στην αγορά, στα μέσα του 1930 όλη η Αμερικανική αγορά κυριολεκτικά παραλύει.

2.1.3 Η Διεθνής Οικονομική Κρίση.

Όπως είναι φυσικό η κρίση επεκτείνεται σταδιακά και στις χώρες όπου οι αμερικανικές τράπεζες έχουν δανείσει. Ζητούν να λάβουν πίσω τα χρήματα τους για να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες που τους περιμένουν. Όπως είναι αναμενόμενο, η Ευρωπαϊκή ευημερία κλονίστηκε άμεσα εφόσον οι Αμερικανικές τράπεζες είχαν χρηματοδοτήσει πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, με πλειοψηφία την Γερμανία, η οποία είχε σημειώσει αξιόλογη βιομηχανική ανάπτυξη εξαιτίας αυτών των κεφαλαίων, και η Αγγλία, η οποία είχε ήδη οικονομικές δυσκολίες, αλλά η κατάσταση επιδεινώθηκε χειρότερα. Μόνο η Γαλλία κατάφερε να χτυπηθεί λιγότερο και αυτό γιατί οι μεγάλες βιομηχανίες της ήταν λίγες και συνεπώς οι επενδύσεις της Αμερικής στην χώρα ήταν ελάχιστες.

Πρέπει να επισημάνουμε πως εκτός από τις βιομηχανικές χώρες η κρίση, πληγεί και τις γεωργικές χώρες. Η παράλυση της οικονομίας δυσκολεύει τις πλούσιες χώρες να αγοράσουν τα προϊόντα των αγροτικών χωρών. Συνεπώς χώρες όπως ο Καναδάς, η Αυστραλία, και η Βραζιλία είναι χώρες οι οποίες δεν μπορούσαν να πουλήσουν τα αγαθά με τα οποία η οικονομία των χωρών αυτών στηριζόταν. Οι αγοραστές είναι λίγοι και τα έσοδα αυτών των χωρών, που πουλάνε με ολόένα και πιο μειωμένες τιμές λιγοστεύουν.

2.1.4 Οι Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κρίσης .

Άμεσο αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης ήταν να μπορέσει να προκληθεί σε ολόκληρο τον κόσμο ένα κύμα κοινωνικής εξαθλίωσης. Μια από τις σημαντικές επιπτώσεις είναι η ανεργία που αυτή την χρονική περίοδο αγγίζει αριθμούς για την εποχή ρεκόρ. Το 1932 στην Αμερική οι άνεργοι, άγγιζαν τα 13 εκατομμύρια και στην Γερμανία τα 6 εκατομμύρια .

Όλη αυτή η κατάσταση προκάλεσε την οργή των πολιτών ενάντια των τότε κυβερνήσεων τους οποίους θεωρούσαν υπεύθυνους για την όλη αρνητική κατάσταση .είχαν πραγματοποιηθεί μεγάλες πορείες και διαδηλώσεις από αγανακτισμένους πολίτες που έβλεπαν ολόένα και χειρότερα να γίνεται η οικονομική κατάσταση της χώρας τους.

Μία επιπλέον σημαντική συνέπεια ήταν η ακόμα μεγαλύτερη κεφαλαιοκρατική συγκέντρωση. Αυτό σημαίνει πως τα μεγαλύτερα βιομηχανικά συγκροτήματα, είχαν την συμβατότητα να αγοραστούν και έτσι οι μικρότερες επιχειρήσεις έπρεπε να υποκύψουν στην εξαγορά τους διαφορετικά η χρεοκοπία ήταν γι' αυτές μονόδρομος.

2.1.5 Η Παρέμβαση του Κράτους για την Αντιμετώπιση της Κρίσης .

Στα 1932 εκλέγεται πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ο Φραγκλίνος Ρούζβελτ, ο οποίος εφαρμόζει μία νέα πολιτική για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Η νέα αυτή οικονομική πολιτική ονομάζεται Νιου Ντηλ. Βασικός άξονας της πολιτικής του Ρούζβελτ ήταν η ακόλουθη σκέψη : για να γίνει κατορθωτή η ανάκαμψη της οικονομίας θα πρέπει να ανατεθούν στις βιομηχανίες μεγάλες παραγγελίες. Οι βιομηχανίες για να πραγματοποιήσουν τις παραγγελίες, θα αναζωογονούσαν άλλες επιχειρήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι 29εργάτες θα έβρισκαν εργασία και με τις αποδοχές τους θα κινούσαν την αγορά.

Αλλά επειδή κανένας δεν είχε χρήματα για να τα επενδύσει (και όσοι είχαν δεν τα επένδυαν), θα έπρεπε το κράτος να αναλάβει τον ρόλο του επενδυτή για να πετύχει την αναθέρμανση της οικονομίας.

Έτσι λοιπόν, η επέμβαση αυτή εκδηλώνεται με τους εξής τρόπους:

1. καταστροφή του στοκ των βιομηχανικών και των αγροτικών προϊόντων ή περιορισμός της παραγωγής τους ώστε να ανέβουν οι τιμές τους.
2. Προσπάθεια για επανάκτηση των αγορών του εξωτερικού με υποτίμηση της αξίας του εθνικού νομίσματος. Με αυτόν τον τρόπο ελπίζεται ότι ο ξένος αγοραστής θα προτιμήσει τα προϊόντα της χώρας, μια και του προσφέρονται φθηνότερα. Στα 1932 η Αγγλία, για να αναζωογονήσει το εμπόριο της, υποτιμά τη στερλίνα και το 1934 ο Ρούζβελτ κάνει τι ίδιο με το δολάριο.
3. Θεσπίζονται υψηλοί τελωνιακοί θεσμοί για τα εισαγόμενα από το εξωτερικό προϊόντα. Έτσι τα προϊόντα αυτά γίνονται ακριβότερα από τα εγχώρια και ο τοπικός αγοραστής και ο τοπικός δεν τα προτιμά.
4. Καταβάλλεται προσπάθεια να ισοσκελισθεί ο κρατικός προϋπολογισμός με μείωση των δαπανών (αποπληθωρισμός). Μερικές χώρες μιμούμενες τις Η.Π.Α. καταστρώνουν προγράμματα εκτέλεσης δημοσίων έργων για να μειώσουν την ανεργία.

Μετά την οικονομική κρίση, ο κόσμος εμφανίζεται βαθιά αλλαγμένος. Κανείς δεν πιστεύει πια στη θεωρία ότι η απόλυτη οικονομική ελευθερία οδηγεί στην ευημερία και την ευτυχία όλων των ανθρώπων. Όλες οι χώρες ζουν κάτω από την απειλή της επανόδου της κρίσης. Γι αυτό κυριαρχεί η πεποίθηση ότι το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει στην οικονομία βοηθώντας τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και προφυλάσσοντας συγχρόνως το κατώτερο όριο αμοιβής των εργαζομένων. Εποπτεύει την οικονομική ζωή και διορθώνει τις ταλαντεύσεις της οικονομικής ισορροπίας. Οι παλιές θεωρίες του Σμιθ και των φιλελεύθερων οικονομολόγων για τη μετέμβαση του κράτους στην οικονομική ζωή, δεν ισχύουν πια. Ο καπιταλισμός αναπτύσσεται πλέον κάτω από την κηδεμονία του παρεμβατικού κράτους. Παράλληλα με την επιβολή υψηλών τελωνειακών δασμών στα εισαγόμενα προϊόντα, επανέρχεται η παλιά θεωρία του μερκαντιλισμού. Ο νεομερκαντιλισμός θέλει να προστατεύσει τη οικονομία της χώρας από τον ανταγωνισμό.

2.1.6 Η Κρίση του 1929 και η Ελλάδα.

Όπως ήταν αναμενόμενο, τις επιπτώσεις της κρίσης δεν απέφυγε ούτε η Ελλάδα. Το Χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε επ' αόριστο και τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνάλλαγμα και χρυσό εξανεμίστηκαν λόγω της κερδοσκοπίας. Ακολούθησε η μείωση των εισαγωγών και η διαμόρφωση μιας συναλλαγματικής πολιτικής ιδιαίτερα προστατευτικής με έντονο τον κρατικό παρεμβατισμό. Την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος συνόδευσε η επιβολή καθεστώτος αναγκαστικής κυκλοφορίας της δραχμής, κατάργησης της αγοράς συναλλάγματος και αναστολής πληρωμής χρεολυσίων και τόκων για το σύνολο των κρατικών δανείων. Όταν η παγκόσμια κρίση βιώνεται κυρίως ως νομισματική στην Ελλάδα, πολιτικοί και οικονομολόγοι αυτοσχεδιάζουν προσκολλημένοι σε θρυμματισμένες από την πραγματικότητα οικονομικές αρχές. Αποσπασματικά και χωρίς σχέδιο. Ο αστικός κόσμος στο σύνολό του πίστευε ακόμη σ' ένα σύστημα διεθνών σχέσεων, πόνταρε σε μια αδύνατη και ανέφικτη διεθνή συνεννόηση. Η Ελλάδα παρακολουθούσε απλώς την οικονομική κρίση να εξελίσσεται και έτσι μοιραία η χώρα οδηγήθηκε στη χρεοκοπία το 1932 ακριβώς την περίοδο που έτεινε να κλείσει τυπικά ο κύκλος 35της παγκόσμιας κρίσης. Η Ελλάδα απέναντι στην κρίση ήταν σαν ένα πλοίο που κατέβασε τα πανιά και κινούνταν στο άγνωστο.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 1929-1930:

1. 21 Σεπτεμβρίου 1931: Η Ελλάδα αντί να εγκαταλείψει τη χρυσή βάση, όπως η αγγλική λίρα, με την οποία ήταν έως τότε συνδεδεμένη, συνδέεται με το δολάριο. Δηλαδή, με άλλο νόμισμα χρυσής βάσης (το δολάριο θα εγκαταλείψει αργότερα τον «χρυσό κανόνα»).

2. 25 Απριλίου 1932: Η δραχμή εγκαταλείπει καθυστερημένα τη «χρυσή βάση». Επανέρχεται το καθεστώς αναγκαστικής κυκλοφορίας του παρελθόντος. Έτσι χρεοκοπεί το πρόγραμμα σταθεροποίησης της δραχμής που είχε αρχίσει από το 1927-1928 και στο οποίο βασιζόταν όλο το οικονομικό οικοδόμημα του βενιζελισμού.

2.1.7 Το Τέλος της Κρίσης.

Ένα ενδεικτικό της κρίσης είναι ότι η Αμερικανική οικονομία χρειάστηκε μία δεκαετία για να συνέλθει. λυτρωτικά λειτούργησε ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος, καθώς οι τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες εκμηδένισαν την ανεργία και εκτόξευσαν την ανάπτυξη.

2.2 Οι Πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970.

Η περίοδος μετά τον πόλεμο βοήθησε πολλές οικονομίες να γευτούν τη μακρύτερη περίοδο ανάπτυξης στην ιστορία των κοινωνιών της αγοράς. Συγκεκριμένα, από το 1950 μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1970 οι οικονομίες αναπτύσσονταν με χαμηλά ποσοστά ανεργίας και πληθωρισμού.

Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 στο προσκήνιο ήρθαν δύο κρίσεις που αντικείμενο τους είχαν το πετρέλαιο. Αυτές έφεραν στην επιφάνεια το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού. Με τον όρο αυτό εννοούμε τη συνύπαρξη του πληθωρισμού και της αυξανόμενης ανεργίας.

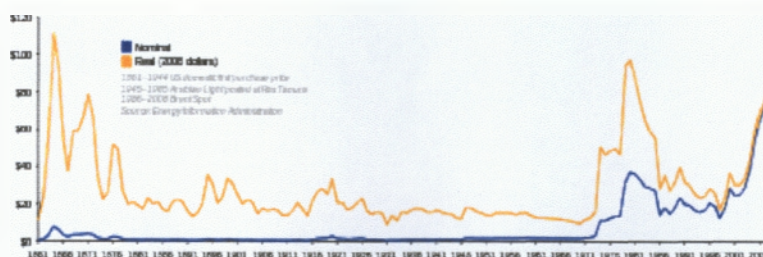
2.2.1 Η Πρώτη πετρελαϊκή κρίση.

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 1973, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών ή ΟΑΡΕC διακήρυξαν εμπάργκο πετρελαίου. Μέχρι το

τέλος του εμπάργκο τον Μάρτιο του 1974, η τιμή του πετρελαίου είχε αυξηθεί από 3 δολάρια ΗΠΑ το βαρέλι σε σχεδόν 12.

Στον πόλεμο του ΓιομΚιπούρ το ίδιο έτος, η Αίγυπτος και η Συρία, με την υποστήριξη των άλλων αραβικών χωρών, εξαπέλυσαν μια στρατιωτική επίθεση εναντίον του Ισραήλ, κατά την ιερότερη μέρα του εβραϊκού ημερολογίου, προκειμένου να ανακτήσουν αραβικά εδάφη που απέσπασε το Ισραήλ στον πόλεμο των Έξι Ημερών, το 1967. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επέλεξαν να ανεφοδιάσουν το Ισραήλ με όπλα και, σε απάντηση, ο ΟΑΡΕC αποφάσισε να προβεί σε αντίποινα, ανακοινώνοντας εμπάργκο πετρελαίου κατά του Καναδά, της Ιαπωνίας, της Ολλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών.

Με τις ενέργειες των αραβικών χωρών να θεωρούνται ως έναρξη πετρελαϊκού εμπάργκο και τη μακροπρόθεσμη πιθανότητα υψηλών τιμών πετρελαίου, διακοπής του ανεφοδιασμού και ύφεσης, δημιουργήθηκε ένα ισχυρό ρήγμα εντός του ΝΑΤΟ. Επιπλέον, ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες και η Ιαπωνία προσπάθησαν να απαγκιστρωθούν από την πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Οι αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες εξάρτησαν το τέλος του εμπάργκο με επιτυχείς προσπάθειες των ΗΠΑ να φέρουν ειρήνη στη Μέση Ανατολή, γεγονός που περιέπλεξε την κατάσταση. Για την αντιμετώπιση αυτών των εξελίξεων, πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Ρίτσαρντ Νίξον ξεκίνησε παράλληλες διαπραγματεύσεις με τις αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες για τον τερματισμό του εμπάργκο και με την Αίγυπτο, τη Συρία, το Ισραήλ για να οργανώσουν μια ισραηλινή οπισθοχώρηση από το Σινά και τα Υψίπεδα του Γκολάν. Μέχρι την 18η Ιανουαρίου 1974, ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών είχε διαπραγματευθεί την αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από μέρη του Σινά. Η υπόσχεση για διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ του Ισραήλ και της Συρίας ήταν αρκετή για να πείσει τις αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες να άρουν το εμπάργκο Μάρτιο του 1974.

Γράφημα της τιμής του πετρελαίου την περίοδο 1861-2007, στο οποίο φαίνεται μια απότομη αύξηση το 1973, και πάλι κατά τη διάρκεια της ενεργειακής κρίσης του 1979. Η πορτοκαλί γραμμή είναι προσαρμοσμένη ως προς τον πληθωρισμό.

Ανεξάρτητα από αυτό, τα μέλη ΟΑΡΕC συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν την επιρροή τους πάνω στον παγκόσμιο μηχανισμό καθορισμού των τιμών του πετρελαίου για να σταθεροποιήσουν τα πραγματικά τους έσοδα μέσω της αύξησης των διεθνών τιμών του πετρελαίου, μετά την πρόσφατη τότε αποτυχία των διαπραγματεύσεων με τις μεγάλες δυτικές εταιρείες πετρελαίου.

Το εμπάργκο συνέπεσε με την παγκόσμια αύξηση της κατανάλωσης πετρελαίου από τις βιομηχανικές χώρες στις οποίες απευθύνεται ο ΟΑΡΕC και ειδικότερα την απότομη αύξηση των εισαγωγών πετρελαίου από τη μεγαλύτερη χώρα κατανάλωσης πετρελαίου στον κόσμο, τις ΗΠΑ. Στον απόηχο της κρίσης, οι χώρες-στόχοι ξεκίνησαν την εφαρμογή μιας πληθώρας νέων και, ως επί το πλείστον, πάγιων πολιτικών για τη συγκράτηση της περαιτέρω εξάρτησής τους. Το «σοκ των τιμών του πετρελαίου» του 1973, μαζί με το κραχ του χρηματιστηρίου το 1973-1974, έχουν θεωρηθεί ως το πρώτο γεγονός μετά το Κραχ του 1923 που είχε μόνιμο οικονομικό αποτέλεσμα.

Η επιτυχία του εμπάργκο απέδειξε την οικονομική δύναμη και τον διεθνή αντίκτυπο της παρουσίας της Σαουδικής Αραβίας, του μεγαλύτερου εξαγωγέα πετρελαίου και ενός βασιλείου πολιτικά και θρησκευτικά συντηρητικού.

2.3 Η Κρίση στις Ασιατικές «Τίγρεις» 1997.

Μέχρι το 1997 χώρες της Ασίας γνώριζαν μια ιδιαίτερα σημαντική ανάπτυξη. Οι επενδύσεις που προσέλκυαν έφταναν στο ήμισυ των συνολικών επενδύσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί επένδυσαν σε αυτές με ολοένα και αυξανόμενο ρυθμό.

Ωστόσο, ο ξέφρενος ρυθμός των επενδύσεων και τα ελλείμματα στον προϋπολογισμό των Ασιατικών χωρών είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να συγκρατήσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο. Με την εγκατάλειψη της εν λόγω ισοτιμίας ακολούθησε ραγδαία πτώση στα χρηματιστήρια και στις τιμές των οικοδομικών επιχειρήσεων.

Οι επιπτώσεις της κρίσης παρέμειναν μέχρι και το 1988. Ωστόσο, μέχρι και το 1999 τα σημάδια ανάκαμψης στις οικονομίες της Ασίας άρχισαν να γίνονται εμφανή.

2.4 Η «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας το 2000.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οι μετοχές των εταιρειών του Ίντερνετ γίνονταν ανάρπαστες και ας μην ήταν καν κερδοφόρες οι περισσότερες από αυτές. Το αποκορύφωμα ήταν η εξαγορά που έγινε ύψους 200 δισ. Δολαρίων του ομίλου TimeWarner τον Ιανουάριο του 2000 από την America On Line. Τα αποτελέσματα όμως δεν άργησαν να μετατρέψουν το όνειρο σε εφιάλη. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2002 ο δείκτης μετοχών υψηλής τεχνολογίας Nasdaq είχε χάσει το 78% της αξίας του. Κύρια αίτια αυτής της πτώσης θεωρούνται οι υπερτιμημένες μετοχές των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας, αλλά και η διαφθορά των εταιρειών μιας και πολλές από αυτές δήλωναν κέρδη υψηλότερα του πραγματικού. Συχνά επίσης, οι χρηματιστηριακοί αναλυτές έδιναν θετικές εισηγήσεις για μετοχές εταιρειών που είχαν σημαντικά οικονομικά προβλήματα. Οι παράπλευρες απώλειες ήταν τεράστιες, καθώς η αμερικανική οικονομία πέρασε σε ύφεση και οι επενδύσεις πάγωσαν.

Μετά από τη φούσκα της υψηλής τεχνολογίας που έσκασε το 2000 και τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, η Κεντρική Τράπεζα (FED) των ΗΠΑ μείωσε το επιτόκιο στο 1% και το διατήρησε σε αυτό το επίπεδο μέχρι τον Ιούνιο του 2004. Το γεγονός αυτό επέτρεψε την ανάπτυξη μιας στεγαστικής φούσκας στις ΗΠΑ, δηλαδή των δανείων προς “κακούς” δανειολήπτες. Αυτό που έκανε την στεγαστική φούσκα των ΗΠΑ να ξεχωρίσει, είναι το μέγεθος της και η σημασία της για την παγκόσμια οικονομία και το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα. Αυτή η κρίση ξεκίνησε από το περιβάλλον ιστορικά χαμηλών επιτοκίων που βρισκόταν όλος ο δυτικός κόσμος για πολλά χρόνια. Με τα επιτόκια να είναι τόσο χαμηλά, οι εμπορικές τράπεζες άρχισαν να δανείζουν χρήματα σε όλο και χειρότερους δανειολήπτες, άτομα που πριν από 15 χρόνια δεν θα μπορούσαν να έχουν καν μια πιστωτική κάρτα. Το πρόβλημα είναι ότι οι τράπεζες συμπεριφερθήκαν μάλλον ανεύθυνα, θεωρώντας ότι οι δανειζόμενοι θα είναι πλήρως ορθολογικοί και θα έχουν προετοιμαστεί για την αύξηση των επιτοκίων που όλοι οι αναλυτές ανέμεναν και η οποία θα ανέβαζε δραματικά τις δόσεις των δανείων τους. Έτσι, λοιπόν, τα επιτόκια άρχισαν να ανεβαίνουν αλλά πολλοί δανειζόμενοι που δεν είχαν προετοιμαστεί, άρχισαν να τα βρίσκουν πολύ σκούρα, δεν μπορούσαν να πληρώσουν την δόση τους.

Η φούσκα ξεκίνησε με βραδύ ρυθμό, διήρκεσε αρκετά χρόνια και δεν αναστράφηκε αμέσως μόλις άρχισαν να αυξάνονται τα επιτόκια, επειδή τη συντήρησε η κερδοσκοπική ζήτηση, υποβοηθούμενη και υποκινούμενη από τις ολόένα και πιο ελαστικές δανειοδοτικές πρακτικές

και από τους ολοένα και πιο πολύπλοκους τρόπους τιτλοποίησης των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων.

2.5 Η Μεγάλη Κρίση του 2008

Η Παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση μας έδειξε τις προθέσεις της το Σεπτέμβριο του 2008. Κάποια σημαντικά γεγονότα οδήγησαν στην Παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, το 2007 και 2008, με αποτέλεσμα να παγώσει η ρευστότητα και η κινητικότητα των κεφαλαίων Παγκοσμίως.

2.5.1 Η χρηματοοικονομική κρίση του δυτικού κόσμου.

Παρακάτω θα δούμε περιληπτικά τα γεγονότα τα οποία οδήγησαν και σημάδεψαν την χρηματοοικονομική κρίση, από την αισιοδοξία που επικρατούσε στις αγορές πριν από το 2007 και τις αιτίες που πυροδότησαν την κρίση, στις πρώτες χρεοκοπίες χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που είχαν εκτεθεί σε στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, στο πρόβλημα της διαπραγματευτικής αγοράς τον Αύγουστο του 2007, στην κατάρρευση της επενδυτικής εταιρείας LehmanBrothers το Σεπτέμβριο του 2008 και τον μετέπειτα πανικό έως και την αποκατάσταση σχετικής ηρεμίας.

2.5.2 Η αισιοδοξία πριν από τη χρηματοοικονομική κρίση .

Έως τις αρχές του 2007, η παγκόσμια οικονομία λειτουργούσε σε ένα περιβάλλον απεριόριστης αισιοδοξίας. Μάλιστα, την περίοδο 2002 - 2007 σημειώθηκε η υψηλότερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων 40 ετών. Το μέγεθος της ετήσιας παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας το 2007 έφτασε τα 55,6 τρισεκατομμύρια δολάρια, 23,9% υψηλότερη σε σταθερές τιμές από το 2000. Το 2007, το 25,3% της συνολικής παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας παραγόταν στις ΗΠΑ, το 29,9% στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών, το 7,8% στην Ιαπωνία, το 13,1% στις 4 μεγάλες αναδύμενες χώρες, Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία, και το υπόλοιπο 23,9% στις υπόλοιπες οικονομίες. Ο O' Neill (2011), σε άρθρο του στον ίδιο τόμο, χαρακτηρίζει την εποχή αυτή ως την εποχή της «υπέρτατης ευδαιμονίας».

Κρίσεις, όπως αυτή της δεκαετίας του 1930, που τότε επηρέασε όλες τις χώρες του πλανήτη και οδήγησε στην αποκαλούμενη Μεγάλη Ύφεση, πυροδοτώντας άμεσα τεράστιες αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο του χρηματοοικονομικού τομέα και σε σημαντική υποχώρηση της προηγούμενης παγκοσμιοποίησης, αποτελούσαν μακρινό και ξεχασμένο παρελθόν των παππούδων μας.

Μια τέτοια κρίση απουσίαζε ολοσχερώς από τις κεραίες των αντιλήψεων και προβλέψεων της δικής μας γενιάς. Το σταδιακό παγκόσμιο άνοιγμα των συνόρων στην κίνηση αγαθών και υπηρεσιών την τελευταία τεσσαρακονταετία, η κατάλυση του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ανατολική Ευρώπη στο τέλος της δεκαετίας του 1980 και οι εντυπωσιακές αναπτυξιακές επιδόσεις των χωρών της Ασίας από τη δεκαετία του 1990 εξέπεμπαν την πεποίθηση ότι η τροχιά της παγκόσμιας ανάπτυξης είναι δεδομένη· ότι τίποτα δεν σταματά το ρου της ελεύθερης οικονομίας και ότι το μέλλον είναι πάντα καλύτερο από το παρόν.

Η αισιοδοξία ήταν ακόμη μεγαλύτερη στο χρηματοοικονομικό τομέα. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, στις αναπτυγμένες οικονομίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ, ο χρηματοοικονομικός τομέας είχε εξελιχθεί σε ατμομηχανή της παγκόσμιας ανάπτυξης, με τεράστια έσοδα και αγοραία προστιθέμενη αξία, της οποίας το ειδικό βάρος στην οικονομία διαρκώς αυξανόταν.

Ο χρηματοοικονομικός τομέας μεγεθυνόταν και εμφανιζόταν ατρόμητος, έχοντας ξεπεράσει τα όρια λειτουργίας του, ως απλού διαμεσολαβητικού μηχανισμού αλλά και τις δυνατότητες ουσιαστικού ελέγχου από εθνικές κυβερνήσεις και αρχές.

Σε τέτοιες συνθήκες αισιοδοξίας και εφησυχασμού, οι υπερβολές που σήμερα αναγνωρίζουμε τότε φαινόταν φυσιολογικές, τα ρίσκα που αναλαμβάνονταν από το χρηματοοικονομικό τομέα ήταν μεγάλα, αλλά η αντίληψη για τους κινδύνους αυτούς και η αντίστοιχη τιμολόγησή τους στις διεθνείς αγορές ήταν σχεδόν ανύπαρκτη, ενώ ο έλεγχος των εποπτικών αρχών ελάχιστος και καθησυχαστικός.

Η προσγείωση στην πραγματικότητα και η κρίση ξεκίνησαν το 2007 στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης στις ΗΠΑ. Η κρίση στη συγκεκριμένη αγορά έφερε στην επιφάνεια τους πρώτους ενδοιασμούς, αν η προηγούμενη περίοδος ανάπτυξης βασιζόταν σε γερά θεμέλια και, κυρίως, αν υπήρχαν κουκουλωμένα προβλήματα σε πολλά τμήματα της χρηματοοικονομικής αγοράς. Η αισιοδοξία ήταν τόσο μεγάλη, που ακόμη και ένα

χρόνο μετά το ξέσπασμα της κρίσης το ευρύτερο κοινό αλλά και οι ειδικοί δεν φαίνεται να είχαν πλήρως αντιληφθεί την κρισιμότητα της κατάστασης. Για παράδειγμα, στη διάρκεια του 2007, τα διεθνή χρηματιστήρια είχαν πλήρως αποσυνδεθεί από την απαισιοδοξία που εξέπεμπε η αγορά ομολόγων μετά τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς. Οι ειδικοί αντιλαμβάνονταν τα ρίσκα, αλλά προφανώς αδυνατούσαν να κατανοήσουν ότι η κατάρρευση ήταν προ των πυλών. Γι' αυτό και στις ΗΠΑ αποφάσισαν το Σεπτέμβριο του 2008 να αφήσουν την επενδυτική τράπεζα LehmanBrothers να χρεοκοπήσει. Η εσπευσμένη διάσωση της πολυεθνικής ασφαλιστικής εταιρείας AIG την επόμενη μέρα και το μέγεθος της έκπληξης που ακολούθησε την απόφαση η Lehman να χρεοκοπήσει.

2.5.3 Το Ιστορικό της Χρηματοοικονομικής Κρίσης .

Τα πρώτα σημάδια της κρίσης άρχισαν να είναι ορατά το καλοκαίρι του 2006. Εκείνη την περίοδο οι τιμές των ακινήτων είχα παγώσει. Τα επιτόκια είχαν αυξηθεί ενώ δεν ήταν λίγα και τα νοικοκυριά τα οποία είχαν πάρει στεγαστικά δάνεια χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγηση και δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους, με συνέπεια να οδηγηθούν στην χρεωκοπία. Ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των δανείων είχαν ήδη τιτλοποιηθεί και πουληθεί σε αμοιβαία κεφάλαια σε επενδυτές ή τράπεζες σε όλο τον κόσμο.

Τον Δεκέμβριο του 2006 επισημάνθηκε από τον οίκο αξιολόγησης Fitch , πως ένα σημαντικό ποσό οφειλετών με στεγαστικά δάνεια θα αντιμετώπιζε προβλήματα ένα χρόνο μετά , με την ανανέωση των συμβολαίων τους με νέα υψηλά επιτόκια. Η άποψη αυτή επαληθευτικέ με την πτώχευση της OwitmortgageSolutions ,μια μικρή τράπεζα στην Καλιφόρνια που δάνειζε κυρίως στην αγορά των subprime.

Μία σειρά από πτωχεύσεις και μειώσεις κεφαλαίων ταρακούνησε και άλλο το χρηματοοικονομικό σύστημα.

Στις αρχές του Αυγούστου του 2007, οι εξελίξεις επιταχύνθηκαν δραματικά και η κρίση ξέσπασε πλήρως. Η γερμανική τράπεζα IKB και η γαλλική BNP ,ήταν από τις πρώτες που αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας και απώλειες κεφαλαίου. Σταδιακά ,χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε όλο τον κόσμο άρχισαν να αντιλαμβάνονται πως ότι περιουσιακό στοιχείο είχαν πού βασίζονταν σε στεγαστικά δάνεια subprime δεν άξιζαν όσο είχαν εκτιμηθεί αρχικά. Είχαν

εκτιμήσει λάθος τον κίνδυνο συνεπώς και η αξία τους ήταν εμφανώς μικρότερη , καθώς και οι σχετικές αγορές κατέρρεαν. Το πρόβλημα δυνάμωσε με την αδυναμία ρευστότητας. Δεν ήταν λίγες και οι τράπεζες που αδυνατούσαν να εξασφαλίσουν την βραχυχρόνια χρηματοδότηση τους, που ήταν αναγκαία για να συνεχίσουν να λειτουργούν .

Ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα τραπεζών είναι τα εξής:

- Η τράπεζα Northern Rock.
- Η τράπεζα UBS . Η Ελβετική τράπεζα ανακοίνωσε απώλειες ύψους 3,4 δις από επενδύσεις της σε subprime προϊόντα.
- Η MerrillLynch, η οποία ανακοινώνει , πως οι απώλειες της αγγίζουν τα 7,9 δις.

Σε αντίθεση με τις τράπεζες , το 2007 τα διεθνή χρηματιστήρια επανήλθαν γρήγορα στα προηγούμενα επίπεδα. Δεν είχαν πληγεί ιδιαίτερα και αυτό έδινε την εντύπωση πως οι καλές μέρες θα επανέλθουν σύντομα. Αυτό όμως ανατράπηκε τον Ιανουάριο του 2008, όπου η κρίση στη διατραπεζική αγορά μεταδόθηκε και στα χρηματιστήρια. Εκείνος ο μήνας έδειξε τις πρώτες πτώσεις των δεικτών και κάπως έτσι ξεκίνησε και η καθοδική πορεία των χρηματιστηρίων, η οποία διήρκησε περίπου 15 μήνες.

Τον Μάρτιο του 2008 η κρίση άρχισε να επιδεινώνεται. Η πτώχευση τραπεζών και η εξαγορά τους ήταν δύο από τις προβλεπόμενες ενέργειες μερικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Μέχρι και εκείνη της στιγμή και αφού γινόταν εφαρμογή από τα διδάγματα της κρίσης του 1930 , οι κεντρικές τράπεζες είχαν αντιδράσει με τρόπο έτσι ώστε η χρηματοοικονομική κρίση να μη μετατραπεί σε οικονομική και να μην καταρρεύσει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Παρ' όλα αυτά , ο παραδοσιακός μηχανισμός δεν λειτούργησε και η διακοπή των δανείων σε ιδιώτες ήτα αναπόφευκτο για όλες τις τράπεζες.

2.5.4 Η Χρηματοοικονομική Κρίση Επιδεινώνεται- Κατάρρευση Lehmanbrothers

Ο Σεπτέμβριος του 2008 αποτελεί ορόσημο στην εξέλιξη της κρίσης. Στις 7 του μηνός οι οργανισμοί στεγαστικής πίστης FreddieMac και FannieMae των ΗΠΑ ανακοίνωσαν την αδυναμία να μπορέσουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, αναγκάζοντας την κυβέρνηση των ΗΠΑ να προχωρήσει σε χρηματοδοτική παρέμβαση διάσωσής τους. Στις 15 του μήνα η MerrillLynch εξαγοράστηκε από την Bank of America. Την ίδια ημέρα όμως μία άλλη μεγάλη

επενδυτική τράπεζα, η LehmanBrothers κήρυξε πτώχευση καθώς δε δόθηκαν στην Barclays που εμφανιζόταν ως αγοραστής οι ίδιες εγγυήσεις που είχαν δοθεί, πριν ένα χρόνο, στην J.P. Morgan για την εξαγορά της BearStearns. Η απόφαση να αφεθεί η LehmanBrothers να καταρρεύσει είχε σκοπό να μειώσει τον ηθικό κίνδυνο, αλλά ξαφνικά δημιουργήθηκε ένα ντόμινο ανησυχιών. Η διατραπεζική αγορά ήταν και πάλι κλειστή και τα επιτόκια εκτοξεύτηκαν σε ιστορικά υψηλά. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν, την επομένη στις 16 του μηνός, η αμερικανική κεντρική τράπεζα να προσφέρει έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δις δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG, προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της. Στη συνέχεια όλων αυτών η AIG κρατικοποιείται κάτι πρωτοφανές για την αμερικανική αγορά, γιατί ο κίνδυνος από την χρεοκοπία της μεγαλύτερης ασφαλιστικής εταιρείας του κόσμου ήταν τεράστιος. Οι εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, με την J.P. Morgan να αγοράζει τον τραπεζικό κλάδο της WashingtonMutual. Μετά την κρατικοποίηση της Brandford&Bingley από τη βρετανική κυβέρνηση, πραγματοποιήθηκε μερική κρατικοποίηση του ευρωπαϊκού κολοσσού Fortis.

Στις 8 Οκτωβρίου ανακοινώνεται μείωση του επιτοκίου κατά 0,5% από την Fed, την EKT, την Τράπεζα της Αγγλίας και τις κεντρικές τράπεζες του Καναδά, της Σουηδίας και της Ελβετίας. Οι πτωχεύσεις τραπεζών σε όλο τον κόσμο συνεχίζονται το χειμώνα του 2008-2009. Η γερμανική Hypo Real Estate, η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στεγαστικών δανείων της ευρωπαϊκής οικονομίας διασώζεται με κόστος 50 δις ευρώ. Στο Ηνωμένο Βασίλειο εθνικοποιήθηκαν οι Royal Bank of Scotland, LloydsTSB και HBOS. Στις ΗΠΑ η Wachovia, η τέταρτη μεγαλύτερη τράπεζα, εξαγοράζεται από την WellsFargo χωρίς όμως κρατική βοήθεια, ενώ στην Ιρλανδία στις αρχές του 2009 εθνικοποιείται η AngloIrish Bank. Οι ηγέτες των G-7 αναζητούν μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η Ισλανδία και η Ιρλανδία αντιμετωπίζουν τεράστιο πρόβλημα με τις τράπεζές τους. Η άλλοτε εύρωστη Ισλανδία κινδυνεύει με πτώχευση, λόγω της μεγάλης έκθεσης των τραπεζών της στα τοξικά Ομόλογα.

Τον Ιανουάριο του 2009 η EKT προχωρεί σε νέα μείωση των επιτοκίων, ενώ στις ΗΠΑ πραγματοποιείται θεαματική αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος με την εφαρμογή και νέου σχεδίου διάσωσης των τραπεζών και τόνωσης της ζήτησης. Στις 3 Μαρτίου ο δείκτης DowJones καταγραφεί τη χαμηλότερη τιμή της δεκαετίας και την επόμενη μέρα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει τη ριζική αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος με την έκθεση de Larosiere. Η Σύνοδος των ηγετών των G-20 αποφασίζει τον Απρίλιο την ενίσχυση της εποπτείας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Συμφωνείται η ίδρυση μιας ρυθμιστικής αρχής, του Διεθνούς Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής

Σταθερότητας. Τον Μάιο η ΕΚΤ μειώνει τα επιτόκια στο 1%. Τον Ιούνιο η GeneralMotors και οι θυγατρικές της υποβάλλουν αίτηση για προστασία από τους πιστωτές τους και ζητούν κρατική ενίσχυση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει, τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστατικού Κινδύνου. Οι εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις έφεραν μία σχετική ηρεμία στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Καθώς, όμως, η κρίση περνούσε στην πραγματική οικονομία οι κίνδυνοι για το χρηματοπιστωτικό σύστημα αυξάνονταν. Η σταδιακή όμως ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας το 2010 βοήθησε στο μετριασμό των κινδύνων για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στην Ευρώπη μία νέα κρίση χτύπησε το 2010 με αφορμή την Ελλάδα αρχικά, την Ιρλανδία στη συνέχεια και πρόσφατα την Πορτογαλία και τα τεράστια χρέη που συσσωρεύσαν αυτές και άλλες χώρες.

2.5.5 Η Ελληνική και Ευρωπαϊκή Κρίση.

Η Ελληνική κρίση ξεκίνησε από την οικονομική δυσπραγία που εισήρθε στην Ελλάδα εξαιτίας της διεθνούς ύφεσης και παρουσιάζει την υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου και την πιθανή αδυναμία του ελέγχου του διογκωμένου χρέους τους.

2.5.6 Οι ανισορροπίες στην Ελλάδα.

Είναι γεγονός ότι η ύφεση στην Ευρώπη το 2008 δεν επηρέασε αμέσως την Ελλάδα . αυτό είναι ευδιάκριτο στα ποσοστά ανάπτυξης εκείνης της περιόδου. Η Ελλάδα είχε μία αρκετά κλειστή οικονομία και τα τραπεζικά συστήματα δεν αντιμετώπιζαν προβλήματα. Αυτοί ήταν και οι βασικοί λόγοι για τους οποίους δεν επηρεάστηκε εξαρχής από την κρίση. Όμως στις αρχές του 2008 και έπειτα και αφού η διεθνής οικονομία χειροτέρευε, η Ελλάδα μπήκε και εκείνη σε αυτό το δύσκολο μονοπάτι. Σημαντικό ρόλο είχαν οι ελληνικές εξαγωγές που επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Το 2009 η ευρωζώνη συρρικνώνεται κατά -4,1% ενώ η Ελλάδα κατά -2,0% . το επόμενο έτος , υπήρχε σταθεροποίηση στην ευρωζώνη και εμφανή ανάκαμψη , ενώ το μέλλον της Ελλάδας κρίνεται αβέβαιο.

Η κρίση έβγαλε στην επιφάνεια τις 2 μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες και αδυναμίας της Ελλάδας: το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και την οργανωτική ανεπάρκεια του κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 2008 ΕΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ.

Η οικονομική κρίση είναι πια ένα πολύ γνωστό φαινόμενο αλλά και ένας πολύ γνωστός οικονομικός όρος για όλους μας, ανεξάρτητα αν η ζωή του καθενός επηρεάζεται πολύ ή λίγο. Το βασικό πρόβλημα της Ελλάδας είναι το έλλειμμα που παρουσιάζει εδώ και πολλά έτη καθώς και το ολοένα αυξανόμενο χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών. Σύμφωνα με την Ανάλυση Κωδικών Αριθμών Εσόδων του 2012, το ΑΕΠ παρουσιάζει μείωση στο πρώτο τρίμηνο του έτους ενώ ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν και τα ταμεία του κράτους που είναι άδεια σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών. Οι πολίτες ανησυχούν ιδιαίτερα βλέποντας και την ανεργία να καλύπτει σε ανησυχητικά επίπεδα , ενώ το ποσοστό άγγιξε το 25%.τα στοιχεία όμως δείχνουν πως το ποσοστό δεν σταματάει εδώ εφόσον η αδυναμία του κράτους δεν δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας έτσι την ανησυχία για το φαινόμενο αυτό. Βασικό μερίδιο ευθύνης για αυτή την κατάσταση φέρουν ένας συνδυασμός κακών αντιμετώπισεων και χειρισμών όπως οι παρακάτω:

- Κακή διαχείριση των οικονομικών.
- Κακή δημοσιονομική πολιτική.
- Παγκόσμια κρίση.

Μολαταύτα, γίνεται έντονος λόγος για τα διάφορα πακέτα στήριξης των τραπεζών , από το κράτος το οποία ήταν πολύ περιορισμένα και σε αριθμό και σε μέγεθος. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι κρατικοί λειτουργοί δεν φρόντισαν ώστε αυτά να διοχετευθούν από τις τράπεζες στις επιχειρήσεις και από εκεί στην κοινωνία.

Εκτός αυτών, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (Στατιστική Υπηρεσία, Βιομηχανία, Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής, 2012), σχετικά με την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας, δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, αλλά και ο δείκτης των νέων παραγγελιών. Ο δείκτης αυτός σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προοικονιάζει τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους επόμενους μήνες και ο οποίος με τη σειρά του μας δίνει μια γεύση για ποια χειρότερα πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με τη μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2011) προκύπτει ότι η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική

πτώση κατά -1,3% σε ετήσια βάση τον περασμένο Μάιο. Η δε ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5% του εργατικού δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν έναν ακριβώς χρόνο πριν .

Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν από τον Τειρεσία (Τειρεσίας, 2012) οι ακάλυπτες επιταγές και οι απλήρωτες συναλλαγματικές ξεπέρασαν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του χρόνου. Πρόκειται για μία απειλή που κρέμεται πάνω από ολόκληρη την οικονομία μας. Όλη η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες λόγω της ύφεσης λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να κάνουν ζημιά ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές σκάσουν στα χέρια τους. Πολλοί είναι οι επιχειρηματικοί φορείς που ο ένας μετά τον άλλον εκστομίζουν κραυγές αγωνίας, ζητώντας ελαστικότερα κριτήρια χρηματοδότησης από τον τραπεζικό τομέα για να ξεπεραστεί το πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που δεν προέκυψε από το πουθενά. Ήταν αναμενόμενο από το φθινόπωρο κιόλας με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων που έδειχναν αύξηση των ακάλυπτων επιταγών με τα πρώιμα σημάδια της οικονομικής κρίσης.

3.2 Χρέος και έλλειμμα

Κάθε χρόνο, το κράτος έχει έσοδα, τα οποία προέρχονται κυρίως από φόρους, και δαπάνες, όπως για παράδειγμα την καταβολή μισθών στους δημοσίους λειτουργούς. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι δημιουργείται χρέος. Επιπλέον, αν η κυβέρνηση έχει συσσωρεύσει χρέος από προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα κατά το τρέχον έτος αυξάνει περαιτέρω το χρέος. Πρέπει να τονίσουμε ότι η σχέση μεταξύ χρέους και ελλείμματος είναι αμφίδρομη: το έλλειμμα σε ένα δεδομένο έτος αυξάνει το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τα προηγούμενα έτη αλλά και το συσσωρευμένο χρέος των προηγούμενων ετών αυξάνει το έλλειμμα στο τρέχον έτος. Το δεύτερο συμβαίνει επειδή οι πληρωμές τόκων που αφορούν το χρέος, το οποίο έχει συσσωρευτεί από προηγούμενα έτη, αποτελούν δαπάνη κατά το τρέχον έτος και προστίθενται στο έλλειμμα αυτού του έτους .

Ο Πίνακας 1 περιγράφει την ιστορική εξέλιξη του ελλείμματος. Σε κάθε δεκαετία αναφέρουμε το έλλειμμα, το οποίο εκφράζεται ως ποσοστό του μεγέθους της ελληνικής οικονομίας και υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο διάστημα των δέκα ετών. Το μέγεθος της οικονομίας υπολογίζεται με βάση το ΑΕΠ, δηλαδή την συνολική αξία των αγαθών και υπηρεσιών που

παράγονται στην Ελλάδα (ΟΑΣΑ, Countrystatisticalprofile: Greece 2011-2012). Κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, η κυβέρνηση ουσιαστικά ισοσκελίξε έσοδα και δαπάνες. Το έλλειμμα αυξήθηκε δραματικά κατά τη δεκαετία του 1980: οι δαπάνες υπερέβησαν τα έσοδα σε ποσοστό 8,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης δεκαετίας. Το έλλειμμα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες. Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 1. Η εξέλιξη του ελλείμματος αντικατοπτρίζεται σε αυτήν του δημοσίου χρέους.

ΕΤΗ	Ελλάδα	Ευρωζώνη	ΕΕ-27
1970	18,10		
1980	22,80		
1981	27,10		
1982	30,60		
1983	35,10		
1984	41,90		
1985	49,00		
1986	50,80		
1987	57,10		
1988	62,40		
1989	65,70		
1990	72,60		
1991	75,00	53,70	
1992	80,10	56,10	
1993	100,50	62,90	
1994	98,50	65,20	
1995	99,20	69,50	
1996	101,60	71,40	
1997	104,10	69,70	
1998	102,60	67,90	66,40
1999	102,50	67,00	65,70
2000	101,80	63,00	61,70
2001	102,90	62,10	60,80
2002	101,50	68,00	60,20
2003	97,80	69,10	61,80
2004	98,60	69,50	62,20
2005	100,00	70,10	62,70
2006	97,10	68,30	61,70
2007	95,60	66,00	58,70
2008	99,20	69,30	61,50
2009	13,40	78,20	73,00
2010	124,90	84,00	79,30

Ο πίνακας 2 που ακολουθεί , εμφανίζει την εξέλιξη του χρέους της Ελλάδας . παρατηρείται ότι τα έτη 2007-2009 έχουμε μια σημαντική αύξηση του χρέους που αποτελεί ένα σημείο αξιοδιευκρινήσεως:

Έτη	Χρέος ΓΚ	Μεταβολή ανά Έτος
1997	105,20	0
1998	111,05	5855
1999	117,12	6070
2000	129,18	10866
2001	140,05	10866
2002	159,12	19074
2003	167,22	8601
2004	182,70	14980
2005	194,67	11964
2006	204,02	9352
2007	216,38	12363
2008	237,20	20815
2009	272,30	35104
2010	294,95	22650

Στον πίνακα 3 παρουσιάζονται οι παράγοντες του χρέους. Σημαντικό παράγοντα εκτός των τόκων αποτελεί και η συσσώρευση χρέους για τρίτους που υπολογίζεται κατευθείαν στο χρέος χωρίς να περνά από το έλλειμμα. Το σημείο αυτό δείχνει με επάρκεια το γιατί , ενώ το δημόσιο χρέος αυξάνετε , το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν σχετικά σταθεροποιημένο όλη αυτή την περίοδο μιας και αποτελεί το δείκτη που όλοι παρακολουθούν προσεκτικά για να συνάγουν συμπεράσματα για οποιαδήποτε οικονομία.

Έτη	Έλλειμμα ΚΚ	Τόκοι	Πρωτογενές πλεόνασμα	Συσσώρευση χρέους για λογαριασμό τρίτων	Μεταβολή χρέους ΓΚ ανά έτος	Εισροές/διωτικοποίησης
1997						
1998						
1999						
2000	5141,00	99,140	4773	18518	10866	
2001	5211,00	97,110	4500	17327	10866	
2002	4807,00	85,350	3728	16676	19074	
2003	9847,00	94,160	-431	17117	8601	
2004	12861,00	94,640	-3397	19410	14980	
2005	11318,00	97,640	-1544	19072	11964	
2006	8563,00	95,300	967	18580	9352	
2007	10514,00	97,960	-718	17120	12363	
2008	14568,00	11,070	-3361	16530	20812	
2009	29372,00	12,340	-17032	0	35104	
2010	22536,00	12,950	-9586	0	22650	

3.3 Πώς συσσωρεύτηκε το μεγάλο εξωτερικό χρέος και πώς συνέβαλλε σε αυτό το δημόσιο χρέος;

Μία χώρα συσσωρεύει εξωτερικό χρέος όταν η κυβέρνησή της ή ο ιδιωτικός τομέας, δηλαδή επιχειρήσεις και πολίτες, δανείζονται από ξένους. Στην περίπτωση της Ισπανίας, της οποίας το εξωτερικό χρέος βρίσκεται σε παρόμοιο υψηλό επίπεδο με της Ελλάδας, για ένα μεγάλο μέρος του δανεισμού ευθύνεται ο ιδιωτικός τομέας. Οι ισπανικές τράπεζες δανείζονταν από τράπεζες του εξωτερικού προκειμένου να παρέχουν δάνεια σε Ισπανούς πολίτες, οι οποίοι έπειτα αγόραζαν σπίτια σε υπέρογκες, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, τιμές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ιδιωτικός τομέας δεν δανείστηκε από το εξωτερικό, οι αποταμιεύσεις των Ελλήνων επαρκούσαν για την κάλυψη των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Αντί για αυτό, ο εξωτερικός δανεισμός πραγματοποιούνταν από την κυβέρνηση. Πράγματι, το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται ως το τμήμα του εξωτερικού χρέους που συσσωρεύεται από την κυβέρνηση. Ως εκ τούτου, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ουσιαστικά ταυτίζεται με το εξωτερικό δημόσιο χρέος της.

Όταν μία χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, καταναλώνει περισσότερο από ό,τι παράγει. Η επιπρόσθετη κατανάλωση προέρχεται από εισαγωγές, τις οποίες η χώρα μπορεί να αγοράσει από τους ξένους, χρησιμοποιώντας τα χρήματα με τα οποία δανείζεται από αυτούς. Στην Ελλάδα, λοιπόν, οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν εισηγμένα αγαθά με τα χρήματα που δανειζόταν η

κυβέρνησή τους από το εξωτερικό. Τα χρήματα του δανεισμού διοχετεύονταν από την κυβέρνηση στους πολίτες με διάφορους τρόπους, π.χ. μέσω των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, των πληρωμών σε προμηθευτές του κράτους, των συντάξεων που καταβάλλονταν στους συνταξιούχους. Έτσι, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους, οι πολίτες καταναλώναν περισσότερο και στο σύνολό της η Ελλάδα καταναλώνει περισσότερο από ότι παράγει.

Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν αρνητικό, δηλαδή η Ελλάδα εισήγαγε περισσότερο από ότι εξήγαγε. Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο σημαίνει επίσης ότι η Ελλάδα καταναλώνει και επένδυει περισσότερο από ότι παράγει. Πράγματι, η επιπλέον κατανάλωση και οι επενδύσεις προέρχονταν από εισαγωγές, οι οποίες ξεπερνούσαν τις εξαγωγές.

Η Ελλάδα ήταν σε θέση να εισάγει περισσότερο από ότι εξήγαγε λόγω του εξωτερικού δανεισμού της. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το ετήσιο ποσοστό δανεισμού ανερχόταν κατά μέσο όρο σε 4,1% επί του ΑΕΠ. Αν και αυτό το ποσοστό είναι υψηλό, αυξήθηκε ακόμη περισσότερο, προσεγγίζοντας το 10,2%, κατά τη δεκαετία του 2000. Και όπως ήταν αναμενόμενο, το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε ραγδαία: ανήλθε από 42,7% επί του ΑΕΠ το 2000 σε ποσοστό 82,5% το 2009, Δύο είναι οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν στη μείωση των μεταβιβάσεων.

- Πρώτον, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκαν, καθώς εντάχθηκαν σε αυτήν φτωχότερες χώρες από την Ελλάδα και οι πόροι από τα πακέτα συνοχής ανακατανομήθηκαν αναλόγως.
- Δεύτερον, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώνει μεγαλύτερους τόκους στο αυξημένο εξωτερικό χρέος της. Εν ολίγοις, η Ελλάδα χρεώθηκε περαιτέρω στους ξένους κατά τη δεκαετία του 2000 διότι εισήγαγε ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με τις εξαγωγές της, παρόλο που δεχόταν μικρότερες εισροές κεφαλαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και παρόλο που ήταν ήδη χρεωμένη.

Γιατί τόση ασωτία; Μέρος της απάντησης βρίσκεται στο γεγονός ότι οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά τη δεκαετία του 2000, όταν διοργανώθηκαν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Αλλά ο κύριος λόγος ήταν ότι οι Έλληνες πολίτες εξέφρασαν μικρότερη προθυμία αποταμίευσης κατά τη δεκαετία του 2000 καθώς τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα και τα καταναλωτικά δάνεια των τραπεζών πιο άμεσα διαθέσιμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο , το οποίο είναι και ο κορμός όλης της εργασίας , αναλύονται με πίνακες διαγράμματα και υποσημειώσεις οι βασικότερες επιπτώσεις που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση στην Ελλάδα.

4.1 Απασχόληση.

Η μεγάλη αναταραχή στις χρηματιστηριακές αγορές και τις αγορές ακινήτων που έχει σηματοδοτήσει την έναρξη της οικονομικής κάμψης έχει ήδη δρομολογήσει σοβαρότατες συνέπειες και για τον κόσμο της εργασίας και χαρακτηρίζουν την μετάβαση σε πολύ διαφορετικά καθεστάτα σχέσεων απασχόλησης. Οι τρέχουσες εξελίξεις εντάσσονται στις μακροχρόνιες τάσεις στη δομή της απασχόλησης και χαρακτηρίζονται από κρίσιμες αλλαγές στον πυρήνα της εργασιακής σχέσης.

Ειδικότερα:

- Αναδιαρθρώνονται οι όροι και οι συνθήκες εργασίας με αιχμή τις προωθούμενες μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.
- Προάγονται πολιτικές απασχόλησης που στοχεύουν στη στατιστική μείωση του ποσοστού ανεργίας και την αύξηση της ευελιξίας στις εθνικές αγορές εργασίας και παρέχουν ένα *minimum* κοινωνικής προστασίας και το διαχωρισμό των εργασιακών δικαιωμάτων σε πολλαπλές κατηγορίες εργατούπαλλήλων.
- Προωθούνται μορφές διαπραγμάτευσης και διευθέτησης των εργασιακών διενέξεων που εστιάζουν στον εθελοντικό χαρακτήρα της όποιας ρύθμισης, τις ανοικτές διαδικασίες κοινωνικής εταιρικότητας και την επικράτηση επιχειρησιακών συλλογικών συμφωνιών διοίκησης-εργαζομένων σε βάρος των κλαδικών ρυθμίσεων.
- Υιοθετούνται πολυποίκιλες συμπεριφορές και στρατηγικές των εθνικών συνδικαλιστικών οργανώσεων εν μέσω της συρρίκνωσης της διαπραγματευτικής τους δύναμης.

Η οικονομική κρίση συνοδεύεται από πολυσήμαντες πιέσεις στον κόσμο της εργασίας, ενώ προωθούνται οι επισφαλείς μορφές απασχόλησης και η ριζική αναδιάταξη των παραδοσιακών σχέσεων εργασίας. Σε αυτό το σκηνικό η συλλογικότητα των σχέσεων απασχόλησης υποχωρεί προς όφελος των ατομικών ρυθμίσεων, ενώ οι εθνικοί μηχανισμοί ρύθμισης των αγορών εργασίας διαθέτουν ολοένα και πιο περιορισμένη επιρροή στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Μολονότι, η χρηματοπιστωτική κρίση δεν είναι πάρα η αφορμή και το άλλοθι, η επόμενη ημέρα πιθανώς θα συνοδευτεί από ένα αρκετά διαφορετικό τοπίο στη σφαίρα της απασχόλησης.

Αν, επομένως, δε σημειωθούν θεαματικές βελτιώσεις στην οργάνωση των εργατικών οργανώσεων και τη συνδικαλιστική πυκνότητα, φαίνεται ότι τα επόμενα χρόνια η διαπραγματευτική θέση της μισθωτής εργασίας θα είναι δυσκολότερη, με ότι αυτό συνεπάγεται για τις εργασιακές σχέσεις.

Άλλωστε, η διαδικασία ανέλιξης των εργασιακών σχέσεων της τελευταία διετία σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ως κοινό παρανομαστή τη μείωση των θέσεων εργασίας, τη μετεγκατάσταση παραγωγικών μονάδων, τις υπεργολαβίες, την εξωτερική ανάθεση εργασιών, τη συμπίεση του μισθολογικού κόστους, την αύξηση του ωραρίου εργασίας και εν γένει την διεύρυνση της ευελιξίας της εργασίας.

Βαρυσήμαντες είναι και οι εξελίξεις στο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο της απασχόλησης που χαρακτηρίζονται από:

- Τη αύξηση της ανεξάρτητης έναντι της εξαρτημένης εργασίας που συνδέεται με την επέκταση του φαινομένου των «οιονεί μισθωτών» με έναν εργοδότη και τη δραστική συρρίκνωση της κοινωνικής προστασίας των εργαζόμενων.
- Την διεύρυνση της ευέλικτης απασχόλησης, τη συμπίεση των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων, την αύξηση της εργασιακής ανασφάλειας και τη μείωση της ικανοποίησης από την εργασία.
- Τη χαλάρωση της σταθερότητας στον προσδιορισμό του εργοδότη (φυσικού ή νομικού προσώπου) διαμέσου της λειτουργίας των ομίλων και δικτύων επιχειρήσεων, τη μεταβίβαση και συγχώνευση επιχειρήσεων και τη διάδοση της υπεργολαβίας και του outsourcing.
- Τη μείωση του ρόλου της συλλογικής διαπραγμάτευσης και των συλλογικών εργασιακών σχέσεων προς όφελος των ατομικών συμφωνιών.

- Την επέκταση του φαινομένου των θέσεων εργασίας χαμηλής ποιότητας ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών.

Η οικονομική κρίση που ενσκήπτει καθημερινά με μεγαλύτερη ένταση στη χώρα μας συνοδεύεται από πολυσήμαντες πιέσεις στον κόσμο της εργασίας. Οι προωθούμενες αναδιαρθρώσεις επιχειρήσεων και οργανισμών και οι μειώσεις προσωπικού που τις συνοδεύουν επιτείνουν την ήδη αδύναμη ισχύ της πλευράς των εργαζομένων και δημιουργούν ανισοροπίες δυνάμεων μεταξύ εργασίας και επιχειρήσεων.

Έτσι, το πεδίο των εργασιακών σχέσεων γίνεται γόνιμο για τη δρομολόγηση ή/ και την επιτάχυνση αλλαγών που προωθούν τις επισφαλείς μορφές απασχόλησης, και την ριζική αναδιάταξη των παραδοσιακών σχέσεων εργασίας.

Σε αυτό το σκηνικό η συλλογικότητα των σχέσεων απασχόλησης υποχωρεί προς όφελος των ατομικών ρυθμίσεων, ενώ οι εθνικοί μηχανισμοί ρύθμισης των αγορών εργασίας διαθέτουν ολοένα και πιο περιορισμένη επιρροή στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Επομένως, μολονότι η χρηματοπιστωτική κρίση δεν είναι πάρα μόνο η αφορμή και το άλλοθι, η επόμενη ημέρα πιθανώς θα συνοδευτεί από ένα αρκετά διαφορετικό τοπίο στη σφαίρα της απασχόλησης από αυτό που βιώσαμε μέχρι σήμερα.

Αν, επομένως, δε σημειωθούν θεαματικές βελτιώσεις στην οργάνωση των εργατικών οργανώσεων και τη συνδικαλιστική πυκνότητα, φαίνεται ότι τα επόμενα χρόνια η διαπραγματευτική ισχύς της μισθωτής εργασίας θα είναι σημαντικά μειωμένη, με ότι αυτό συνεπάγεται για τις εργασιακές σχέσεις.

4.1.1 Ομαδικές απολύσεις.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω , πολλές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να κηρύξουν πτώχευση ενώ άλλες για να καταφέρουν να γλυτώσουν από την νέα μάστιγα της εποχής που πλήττει τις επιχειρήσεις, προσπάθησαν να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος ή να καταφέρουν να εργασθούν γι' αυτούς εργατικό δυναμικό είτε με λιγότερο μισθό είτε να εγκατασταθούν σε άλλες χώρες με μικρότερο λειτουργικό κόστος. Έτσι στην προσπάθειά τους να καταφέρουν να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα οι επιχειρήσεις είναι πλέον ελεύθερες είτε να προχωρήσουν σε μείωση προσωπικού είτε να προβούν σε αλλαγή των συμβάσεων εργασίας των εργαζομένων.

Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, ομαδικές απολύσεις θεωρούνται αυτές, οι οποίες γίνονται από επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερους από 20 εργαζόμενους, για λόγους που δεν αφορούν το πρόσωπο των απολυόμενων και υπερβαίνουν σε κάθε ημερολογιακό μήνα τα όρια που ορίζει ο νόμος. Τα όρια αυτά προσδιορίζονται από τον αριθμό των απασχολούμενων μισθωτών στην αρχή του μήνα. Με βάση το άρθρο 9 του 2874/2000 τα όρια αυτά είναι:

- Τέσσερις εργαζόμενοι για επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις που απασχολούν από 20 έως 200 άτομα και
- Ποσοστό 2%-3% του προσωπικού και μέχρι 30 άτομα για επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις που απασχολούν πάνω από 200 εργαζόμενους. Το συγκεκριμένο ποσοστό καθορίζεται για κάθε ημερολογιακό έτος με απόφαση του Υπουργού Εργασίας ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας.

Ο εργοδότης πριν προχωρήσει σε απολύσεις οφείλει να προέλθει σε διαδικασίες ενημέρωσης και διαβούλευσης με τους εκπροσώπους των εργαζόμενων με σκοπό τη διερεύνηση δυνατοτήτων αποφυγής ή μείωσης των απολύσεων και των δυσμενών τους συνεπειών. Πιο συγκεκριμένα ο εργοδότης υποχρεώνεται να πραγματοποιήσει διαδοχικά τις παρακάτω ενέργειες:

1. Να πληροφορήσει τους εκπροσώπους των εργαζομένων σχετικά με την πρόθεση του να γίνουν ομαδικές απολύσεις,
2. Να γνωστοποιήσει εγγράφως την παραπάνω πρόθεση αναφέροντας ρητά τους λόγους για τους οποίους σχεδιάζει να πραγματοποιήσει ομαδικές απολύσεις, τον αριθμό εκείνων που θέλει να απολύσει προσδιορίζοντας αναλυτικά το φύλο, την ηλικία και την ειδικότητα τους, καθώς και τον αριθμό των μισθωτών που απασχολούνται στην επιχείρηση. Παράλληλα είναι υποχρεωμένος να παραχωρήσει κάθε πρόσθετη πληροφορία που δικαιολογεί την πρόθεση του αυτή και θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη για τη διατύπωση εποικοδομητικών προτάσεων.
3. Να υποβάλλει τα παραπάνω έγγραφα στο Νομάρχη και την Επιθεώρηση Εργασίας. Στην περίπτωση, όπου η επιχείρηση/ εκμετάλλευση έχει υποκαταστήματα σε περισσότερους νομούς τα παραπάνω αντίγραφα υποβάλλονται στον Υπουργό Εργασίας και στην Επιθεώρηση Εργασίας του τόπου της εκμετάλλευσης, όπου σχεδιάζονται ή απολύσεις ή οι περισσότερες από αυτές.
4. Οι διαβουλεύσεις μεταξύ του εργοδότη και των εκπροσώπων των εργαζομένων διαρκούν περίπου 20 ημέρες και χρονικά προσδιορίζονται από την ημέρα της σχετικής πρόσκλησης του εργοδότη. Το αποτέλεσμα των μεταξύ τους συζητήσεων καταγράφεται σε ειδικό πρακτικό, το οποίο υπογράφεται και από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη και στη συνέχεια αποστέλλεται στο Νομάρχη. Στην περίπτωση που η επιχείρηση διατηρεί υποκαταστήματα σε περισσότερους

νομούς της χώρας, το πρακτικό υποβάλλεται και στον Υπουργό Εργασίας. Σε αυτό το χρονικό σημείο μπορούν να προκύψουν δύο ενδεχόμενα αν προκύψει συμφωνία μεταξύ εργοδότη και εκπροσώπων των εργαζομένων:

α) η όλη διαδικασία τερματίζεται και οι απειλούμενοι με απόλυση μισθωτοί συνεχίζουν κανονικά την εργασία τους, αν το αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων συνεπάγεται την αποφυγή των απολύσεων,

β) πραγματοποιούνται οι ομαδικές απολύσεις μετά την παρέλευση χρονικού διαστήματος άνω των 10 ημερών από την ημέρα υποβολής του σχετικού πρακτικού στο Νομάρχη ή στον Υπουργό Εργασίας, αν το αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων είναι αρνητικό.

Στην περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία των μερών τότε ο Νομάρχης ή ο Υπουργός Εργασίας μπορεί κατόπιν αίτησης ενός εκ των συμβαλλόμενων μερών (εκπρόσωποι εργαζομένων ή εργοδότης) είτε να παρατείνει το χρονικό διάστημα διαβουλεύσεων για ακόμη 20 ημέρες, είτε να μην εγκρίνει την πραγματοποίηση του συνόλου ή τμήματος αυτού των επιχειρούμενων απολύσεων. Σε αυτό το πλαίσιο ο εργοδότης είναι αναγκασμένος να συμμορφωθεί με την απόφαση του Νομάρχη ή του Υπουργού Εργασίας. Ωστόσο αν δεν εκδοθεί σχετική απόφαση μέσα στις οριζόμενες προθεσμίες, τότε πραγματοποιούνται οι ομαδικές απολύσεις που συμφωνήθηκαν κατά τη διαδικασία των διαβουλεύσεων.

Πάντως ακόμη και στην περίπτωση, όπου πραγματοποιηθούν οι ομαδικές απολύσεις, ο μισθωτός δικαιούται να διεκδικήσει την ακυρότητα της απόλυσης του για άλλους λόγους, όπως η παραβίαση της προστατευτικής νομοθεσίας σχετικά με την απόλυση συνδικαλιστικών στελεχών (Ν.1264/1982), την απόλυση γυναικών κατά παράβαση της σχετικής προστατευτικής νομοθεσίας της μητρότητας

(Ν. 1483/1984), την απόλυση μισθωτού που βρίσκεται σε άδεια κτλ. Ωστόσο αρκετές από τις προστατευτικές διατάξεις σχετικά με την εγκυρότητα της απόλυσης ορισμένων προσώπων και την υπαγωγή τους στις διαδικασίες των ομαδικών απολύσεων παύουν να ισχύουν, όταν η επιχείρηση διακόπτει οριστικά τις εργασίες της.

4.1.2 Επίπτωση κρίσης στους Μισθούς.

Έχει αποδειχθεί λοιπόν, από τη μέχρι τώρα θητεία της κυβέρνησης η οποία πετσόκοψε οριζόντια μισθούς και συντάξεις δήθεν για να μειώσει το έλλειμμα, ότι η διόγκωση του ελλείμματος είναι προϊόν της έξτρα σπατάλης η οποία παράγεται από την διοικητική κρατική δομή και από τον

στενό πολιτικό κύκλο φίλων και βοηθών κάθε κυβέρνησης που διαχειρίζεται ανεξέλεγκτα κρατικά και κοινοτικά κονδύλια που έπρεπε να πηγαίνουν στην ανάπτυξη αλλά καταλήγουν σε περιττούς μισθούς κολλητών συμβούλων, επιχειρηματιών και αεριτζήδων, καθώς και στα καύσιμα των αυτοκινήτων τους.

Η περικοπή των μισθών ήταν ένα ιστορικό λάθος, γιατί άνοιξε τον ασκό της μεγάλης ύφεσης και της αρνητικής ψυχολογίας καταναλωτών και αγορών. Εάν η κυβέρνηση δεν εφάρμοζε συνειδητά (όπως κάνει) το σχέδιο των μισθών των Ελλήνων και απλά επιδίδονταν με πάθος και χωρίς τον φόβο του πολιτικού κόστους στην πάταξη της σπατάλης και της διαφθοράς η οποία όμως θα έπρεπε να ξεκινήσει από τις αποδοχές της, τότε ίσως η Ελλάδα να μην πτώχευε.

Σε αυτό το πλαίσιο, αναφέρει ότι στην Ελλάδα ο μικτός μηνιαίος κατώτατος μισθός μειώθηκε το 2012 από 751,39 ευρώ σε 586,08 ευρώ και εκτιμά ότι δεν υπήρξε κάποιο θετικό αποτέλεσμα, καθώς η ανεργία συνέχισε να αυξάνεται, ενώ η κατανάλωση μειώθηκε περαιτέρω και κλείνουν καταστήματα και μεσαίες επιχειρήσεις.

Ο κατώτατος μισθός για νέους κάτω των 25 ετών είναι 510,94 ευρώ και περισσότεροι από το 58% των νέων είναι άνεργοι. Επιπλέον, όπως επισημαίνεται, οι άνεργοι λαμβάνουν επίδομα ανεργίας μόνο για ένα έτος. «Η συμμόρφωση με τον κατώτατο μισθό στην πράξη δεν ελέγχεται. Ως εκ τούτου, πολλοί Έλληνες εργάζονται μόνο για ένα μέρος του νόμιμου μισθού. Άλλοι είναι εγγεγραμμένοι ως εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης, εργάζονται όμως με πλήρη απασχόληση» καταλήγει η αναφορά στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Spiegel, οι 21 από τις 28 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζουν το σύστημα του κατώτατου μισθού, που κυμαίνεται από ένα ως έντεκα ευρώ την ώρα. Πρωτοπόρος είναι το Λουξεμβούργο που εφάρμοσε το σύστημα ήδη το 1944 και σήμερα ο κατώτατος μισθός ανέρχεται στα 11,10 ευρώ την ώρα, για τους ανειδίκευτους εργάτες. Για τους ειδικευμένους αυξάνεται κατά 20%, ενώ για όλους αυξάνεται μαζί με την εξέλιξη του βασικού μισθού. Στη Γαλλία, ο κατώτατος μισθός θεσπίστηκε το 1950 και ανέρχεται στα 9,53 ευρώ, με εξαιρέσεις για τους νέους, τους μαθητευόμενους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ στην Ολλανδία, όπου ο κατώτατος μισθός κυμαίνεται μεταξύ 448,55 και 1270,90 ευρώ, σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση, εξαιρούνται οι μαθητευόμενοι. Σε μια από τις φτωχότερες χώρες της ΕΕ, την Ρουμανία, ο κατώτατος μισθός κυμαίνεται περίπου στα 209,3 ευρώ για 168 ώρες εργασίας.

4.2 Ανεργία.

Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις που συνδέεται με τις κυκλικές διακυμάνσεις, είναι και η ανεργία. Το γεγονός δηλαδή ότι ένας μεγάλος αριθμός ατόμων ζητάει και προσπαθεί να βρει εργασία, μα αυτό είναι πλέον αδύνατο.

Ανεργία λοιπόν είναι η κατάσταση ενός ανθρώπου, που ενώ είναι ικανό, πρόθυμο και διαθέσιμο να απασχοληθεί δεν δύναται να βρει εργασία. Ως ανεργία λοιπόν μπορούμε να πούμε πως ορίζεται, το πηλίκο των ανέργων μιας περιοχής ως προς το συνολικό εργατικό δυναμικό σε αυτήν. Εκφράζεται δηλαδή ως ποσοστό επί της εκατό του εργατικού δυναμικού της συγκεκριμένης περιοχής.

Το φαινόμενο της κρίσης είναι γνωστό σε όλους, ανεξάρτητα από το πόσο επηρεάζει την ζωή του καθενός, και τα τελευταία χρόνια έχει φτάσει σε απελπιστική κατάσταση. Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 25%. Στοιχεία των τελευταίων μηνών δείχνουν την ύπαρξη μιας διαρθρωτικής αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας την ανησυχία για το φαινόμενο.

Το ποσοστό της ανεργίας των νέων αυξήθηκε από το 22% το 2008 στο 57,9% τον Οκτώβριο του 2013, όταν το αντίστοιχο ποσοστό της EU-27 αντιστοιχεί σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα της τάξεως του 23,7%. Επιπλέον, οι νέοι στην Ελλάδα παρουσιάζουν ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στην Ευρώπη, ένδειξη των σοβαρών δυσκολιών ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας και της εμφανούς αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να παράγει νέες θέσεις εργασίας παρά τις δραματικές μειώσεις στους κατώτατους μισθούς για τους νέους (-32% σε σύγκριση με το επίπεδο των κατωτάτων μισθών/ ημερομισθίων της ΕΓΣΣΕ που ίσχυε την 1.1.2012 βάσει του Ν. 4046/12 και τη συνακόλουθη ΠΥΣ).

Μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως, η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, η πολιτική μείωσης του κατώτατου μισθού και του μισθού εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας συμβάλλουν στην αύξηση του φαινομένου της μαζικής ανεργίας και ιδιαίτερα της ανεργίας των νέων σε πρωτοφανή ιστορικά επίπεδα σε διεθνές επίπεδο. Η Ελλάδα εξακολουθεί να βιώνει την 3η μεγαλύτερη παγκοσμίως ύφεση των τελευταίων 100 χρόνων και την πρώτη σε διάρκεια, ξεπερνώντας ακόμη και τη μεγάλη ύφεση των ΗΠΑ, έχοντας χάσει το 25% του ΑΕΠ σε σχέση με το 2007. Από το 2008, όπου η οικονομία παγιδεύτηκε σε ένα φαύλο κύκλο επενδυτικής

άπνοιας και ύφεσης, χάθηκαν στο σύνολο της οικονομίας περίπου 945.300 θέσεις εργασίας ή περίπου όσες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν τα 15 χρόνια πριν το 2008.

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας είναι βέβαια πολύ χειρότερη από αυτήν που φανερώνουν οι επίσημοι δείκτες της ανεργίας, καθώς το ποσοστό της καταγεγραμμένης ανεργίας αγνοεί την ύπαρξη ενός σημαντικού αριθμού ανέργων. Άνεργοι θεωρούνται, σύμφωνα με τους επίσημους διεθνείς ορισμούς και τρόπους μέτρησης της ανεργίας, μόνο όσοι έχουν κάνει συγκεκριμένες ενέργειες να βρουν εργασία (προφανώς χωρίς επιτυχία) τον προηγούμενο μήνα της έρευνας εργατικού δυναμικού, καθώς και όσοι δεν μπόρεσαν να εργαστούν ούτε μία ώρα την εβδομάδα της έρευνας εργατικού δυναμικού.

Το πρόβλημα της ανεργίας όμως είναι ήδη εκτός ελέγχου, ειδικά για τους νέους, ακόμη και αν λάβουμε υπόψη τα ποσοστά και τους αριθμούς που προκύπτουν από τους συμβατικούς ορισμούς μέτρησης της ανεργίας. Το ποσοστό ανεργίας για τους νέους 15-19 ετών κυμαίνεται στο 73% για το β' τρίμηνο του 2013, ενώ για τις ηλικιακές ομάδες των νέων 20-24 και 25-29 ετών αντίστοιχα το σχετικό ποσοστό είναι της τάξεως του 57% και του 44% αντίστοιχα.

Έτος	2008	2009	2010	2011	2012	2013
απασχολούμενοι	4561728	4513405	4406266	4125153	3757420	3628421
άνεργοι	361482	460648	616569	850695	1228959	1403698
Οικονομικά μη ενεργοί	3405187	3333444	3291602	3352208	3357844	3334690
ποσοστό ανεργίας	7,3	9,3	12,3	17,1	24,6	27,9

4.2.1 Κλάδοι με την περισσότερη επιρροή στην κρίση.

Ισχυρό πλήγμα στην ελληνική οικονομία επέφερε η ύφεση που σαρώνει τη χώρα τα τελευταία έξι χρόνια. Η ιδιωτική κατανάλωση υποχώρησε σε πρωτοφανή επίπεδα, χιλιάδες επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να τερματίσουν τη λειτουργία τους ενώ η ανεργία, ειδικά στους νέους, εκτινάχθηκε στα ύψη.

Πτωτική πορεία ακολούθησαν οι περισσότεροι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας την περίοδο της κρίσης καθώς η πτώση των επενδύσεων και η μείωση της ζήτησης επηρέασαν τις πωλήσεις σε πολλές κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών. Ωστόσο, υπήρξαν και κάποιοι που πήγαν κόντρα στο «ρεύμα», πετυχαίνοντας να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους και να τονώσουν τα μεγέθη τους.

Από τους κλάδους που αντεπεξήλθαν στις δυσκολίες τις καλύτερες επιδόσεις παρουσίασε ο τομέας των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, που σημείωσε εντυπωσιακή άνοδο ιδιαίτερα την περίοδο 2011/2012, λόγω των ευνοϊκών όρων του θεσμικού πλαισίου (υψηλές τιμές αποζημίωσης ενέργειας), ενώ αυξητικά κινήθηκαν και οι κατηγορίες προϊόντων διατροφής, με σχετικά περιορισμένο όμως ρυθμό αύξησης.

Στους κερδισμένους είναι και τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας (+7,8%), τα οποία κέρδισαν σημαντικό έδαφος λόγω της φθηνότερης τιμής τους σε σχέση με τα επώνυμα, τα όσπρια (+4,1%), οι επιτραπέζιες ελιές (+3,7%) ενώ ανάκαμψη υπήρξε στον τομέα διαλογής-επεξεργασίας καπνού, η οποία όμως δεν αντιστάθμισε τη δραματική πτώση που υπέστη η παραγωγή καπνών το διάστημα 2006-2007. Θετικά έκλεισαν την πενταετία, και οι κατηγορίες των μπισκότων, των κρουασάν, των ζυμαρικών, των κατασκευασμάτων, του ρυζιού και του ελαιολάδου, τα οποία ως είδη πρώτης ανάγκης σπάνια λείπουν από το τραπέζι του ελληνικού νοικοκυριού, ακόμη και όταν μειώνεται η αγοραστική τους δύναμη.

Από την άλλη πλευρά, από τους 71 κλάδους που είχαν πτωτική εξέλιξη, οι 27 κατέγραψαν διψήφιο ποσοστό μείωσης. Τις μεγαλύτερες απώλειες από την ύφεση υπέστησαν οι κλάδοι του αυτοκινήτου (-32%) και των κατασκευών καθώς και κλάδοι που σχετίζονται με την οικοδομική δραστηριότητα. Κάμψη σημείωσε η παραγωγή προϊόντων τομάτας λόγω της αλλαγής του καθεστώτος ενισχύσεων στη βιομηχανική τομάτα μετά το 2010, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να υποχωρήσει η καλλιέργειά της καθώς επίσης και τα τσιγάρα (-18,2%), τα ιατροτεχνολογικά προϊόντα (-17,4%), τα καταστήματα οπτικών (-15,7%) και οι αλυσίδες ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών (-13,4%).

Παρόμοια πορεία ακολούθησαν τα είδη πολυτελείας, η ένδυση και ο τομέας του εξοπλισμού κατοικιών. Ειδικότερα, οι χαλυβδοσωλήνες υποχώρησαν κατά 13,3%, τα προϊόντα μαρμάρου (-

13,1%), οι αλυσίδες καταστημάτων ένδυσης, (-13,1%), η στρωματοποιία (-12,4%), τα καταστήματα κοσμημάτων (-12,4%), τα αλκοολούχα ποτά (-12,4%), τα παιχνίδια (-11,3%) και τα λιπαντικά (-11,1%).

4.2.2 Η κατάσταση στην Ευρώπη.

Το αποτέλεσμα και το συμπέρασμα όλων αυτών είναι πως, μέσα σε τέσσερα χρόνια μπορεί να υπάρχουν στην ευρωζώνη 4,5 εκατομμύρια άνεργοι επιπλέον, αν δεν εφαρμοστούν οικονομικές πολιτικές που να ευνοούν την ανάπτυξη και την απασχόληση, προειδοποιεί η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας σε μελέτη της που δόθηκε στη δημοσιότητα, ενώ για τη χώρα μας, η κατάσταση περιγράφεται από όλους τους φορείς ιδιαίτερα ζοφερή.

Αυτή την στιγμή υπάρχουν 17,4 εκατομμύρια άνθρωποι που ζητούν δουλειά στην Ευρώπη, δηλαδή η ανεργία φθάνει το 11%, υπογραμμίζει η ΙΛΟ, η οποία εκφράζει ιδιαίτερη ανησυχία για την ανεργία των νέων, που φθάνει στην Ευρώπη το ποσοστό των 22% , αλλά αγγίζει το 30% στην Ιταλία ,το Πορτογαλία και τη Σλοβακία, και το 50% στην Ισπανία και την Ελλάδα. Το 44% αυτών που ζητούν εργασία βρίσκονται την ανεργία εδώ και περισσότερο από ένα χρόνο.

4.2.3 Ανάλυση της ανεργίας κατά περιφέρεια.

Σε αυτό το τμήμα της εργασίας θα ασχοληθούμε με την ανάλυση της ανεργίας κατά περιφέρεια έτσι ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε ποιες περιοχές υπάρχει το μεγαλύτερο πρόβλημα.

Έτσι σύμφωνα με στοιχεία μπορούμε να πούμε πώς, το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή των ανέργων που δεν έχουν εργαστεί ποτέ στο παρελθόν, ανέρχεται στο 23,0% του συνόλου των ανέργων ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι (αυτοί που αναζητούν από 12 μήνες και άνω εργασία, ανεξάρτητα αν είναι «νέοι» ή «παλαιοί» άνεργοι), αποτελούν αντίστοιχα το 71,4%.

Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με ξένη υπηκοότητα, είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των Ελλήνων υπηκόων (36,5% έναντι 27,0%). Επίσης, το 73,0% των ξένων υπηκόων είναι οικονομικά ενεργό, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο των Ελλήνων το οποίο είναι 50,6%.

Σε επίπεδο Περιφέρειας το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στο Νότιο Αιγαίο με 30,3% και στην Κεντρική Μακεδονία με 29,9%. Στον αντίποδα, το μικρότερο ποσοστό ανεργίας

παρατηρείται στο Βόρειο Αιγαίο με 24,4% και στη Πελοπόννησο με 23,4% (Πίνακας 3).

περιφέρειες	Α τρίμηνο	
	2013	Στήλη1 2014
Σύνολο Χώρας	27,6	27,8
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	26,7	25,4
Κεντρική Μακεδονία	29,7	29,9
Δυτική Μακεδονία	32	28,4
Ήπειρος	26,7	28,5
Θεσσαλία	25,6	25,2
Ιόνιοι Νήσοι	22,8	27,4
Δυτική Ελλάδα	27	29,7
Στερεά Ελλάδα	28,2	27,6
Αττική	28,6	28
Πελοπόννησος	20,6	23,4
Βόρειο Αιγαίο	24,2	24,4
Νότιο Αιγαίο	24,9	30,3
	26,9	26,9

II. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Σύμφωνα με μελέτες μπορούμε να πούμε πως ,κατά το Α΄ Τρίμηνο του 2014, βρήκαν απασχόληση 157.297 άτομα, τα οποία ήταν άνεργα πριν από ένα έτος. Παράλληλα, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, 35.808 άτομα μετακινήθηκαν από τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό σε θέσεις απασχόλησης. Αντίθετα, 145.255 άτομα, τα οποία ένα χρόνο πριν ήταν απασχολούμενα, σήμερα είναι άνεργα και άλλα 71.955 άτομα που ήταν απασχολούμενα, είναι πλέον οικονομικά μη ενεργά. Επιπλέον, 118.102 άτομα, που πριν ένα έτος ανήκαν στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, εισήλθαν στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, αλλά είναι άνεργα.

Εξετάζοντας την εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων, ανά τομέα της οικονομίας, παρατηρούμε ότι στον πρωτογενή τομέα παρατηρείται αύξηση 0,9% στον αριθμό των

απασχολούμενων σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο. Στον δευτερογενή παρατηρείται μείωση 5,6% στον αριθμό των απασχολούμενων και στον τριτογενή αύξηση 0,3%.

Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης ανέρχεται στο 9,2% του συνόλου των απασχολούμενων. Από το υποσύνολο αυτό των εργαζομένων το 62,7% έκανε αυτή την επιλογή διότι δεν μπόρεσε να βρει πλήρη απασχόληση, το 7,0% για άλλους προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους, το 4,4% γιατί εκπαιδεύεται, το 3,2% διότι φροντίζει μικρά παιδιά ή εξαρτώμενους ενήλικες και το 22,8% για διάφορους άλλους λόγους.

Το ποσοστό των μισθωτών, το οποίο εκτιμάται σε 63,3%, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία ανέρχεται στο 80% του συνόλου των απασχολούμενων.

4.3 Οι επιπτώσεις της κρίσης στα νοικοκυριά.

Οι μεγαλύτεροι χαμένοι από την οικονομική κρίση είναι την δεδομένη στιγμή τα νοικοκυριά. Οι τραγικές επιπτώσεις που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση στις ελληνικές οικογένειες αποκαλύπτει μελέτη που δημοσιεύεται στο Οικονομικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος.

Τα στοιχεία προκαλούν σοκ και ανατριχίλα για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες καλούνται να επιβιώσουν χιλιάδες νοικοκυριά στην Ελλάδα των μνημονίων. Είναι χαρακτηριστικό πως έχουν αυξηθεί δραματικά οι ελληνικές οικογένειες που ζουν σε παράγκες, έχουν υπερδιπλασιαστεί τα νοικοκυριά που ζουν με εισοδήματα κάτω των 750 ευρώ μηνιαίως και η Ελλάδα από χώρα υποδοχής μεταναστών έχει μετατραπεί σε χώρα αποστολής μεταναστών σε άλλες χώρες. Φόβος και τρόμος των νοικοκυριών, αποτελεί το ενδεχόμενο να χάσουν το σπίτι τους από τις τράπεζες, γιατί έχουν μειωθεί ή και χαθεί τα εισοδήματά τους και έχουν αυξηθεί τα οικονομικά τους βάρη.

Όπως αναφέρει η «Νηματομετορική», καταγράφει τις δραματικές μεταβολές που επέφερε η κρίση στην ελληνική κοινωνία, μελετώντας τα στοιχεία στην περίοδο 2008-2012 και τα συμπεράσματα είναι απογοητευτικά, τόσο για το επίπεδο διαβίωσης όσο και για τα εισοδήματα, ενώ το ερώτημα που για την ώρα μένει αναπάντητο είναι πότε θα ανακτηθούν. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, «σημαντικός είναι ο αριθμός των νοικοκυριών που έχει υποστεί αρνητική μεταβολή στη στεγαστική του κατάσταση, ενώ αρκετά νοικοκυριά τελούν υπό καθεστώς δυναμικής επισφάλειας ως προς τη δυνατότητα διατήρησής της, είτε λόγω των οικονομικών βαρών επί των ιδιόκτητων κατοικιών τους είτε γιατί διαβιώνουν σε παραχωρημένες κατοικίες, των οποίων η παραχώρηση δύναται να σταματήσει να υφίσταται». Αιτίες είναι η μείωση των

εισοδημάτων και η παράλληλη αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, που μειώνει περαιτέρω το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Εκτός από τα νοικοκυριά που φοβούνται μήπως χάσουν το σπίτι τους, αυξήθηκε θεαματικά ο αριθμός εκείνων που ήδη το έχασαν. Διαπιστώνεται συγκεκριμένα ότι «αυξήθηκε ο αριθμός των νοικοκυριών που διαβιούν σε μη κανονικές κατοικίες, όπως καλύβες, παράγκες και καταστήματα». Μάλιστα αναφέρει πως ο αριθμός αυτών των νοικοκυριών ξεπέρασε τις 27.000 το 2012 από 16.000 περίπου που ήταν το 2008 πριν ξεσπάσει η κρίση, δηλαδή προκύπτει αύξηση κατά 71%.

Γενικότερα, ένας σημαντικός αριθμός νοικοκυριών έχει υποστεί αρνητική μεταβολή στη στεγαστική του κατάσταση. Στο πλαίσιο αυτό διαπιστώνεται πως η κρίση είχε επίσης ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των νοικοκυριών που διαβιούν σε κατοικίες ενός, δύο και τριών δωματίων, ενώ αντίθετα μειώθηκαν τα νοικοκυριά που διαβιούν σε κατοικίες τεσσάρων δωματίων και άνω.

Η μετακίνηση των νοικοκυριών σε μικρότερες κατοικίες ερμηνεύεται μόνο εν μέρει από τις μεταβολές στη σύνθεση των νοικοκυριών (αύξηση ολιγομελών νοικοκυριών λόγω διάσπασης συμβίωσης νοικοκυριών δύο και τριών γενεών, αύξησης ζευγαριών με λιγότερα παιδιά, διαζευγμένων, μονογονεϊκών οικογενειών), κατά το υπόλοιπο αποδίδεται σε οικονομικούς λόγους. Συνέπεια της κρίσης είναι επίσης η αύξηση των νοικοκυριών που διαβιούν σε κατοικίες με υψηλό συντελεστή παλαιότητας, ενώ:

Αυξήθηκαν επίσης τα νοικοκυριά με ιδιόκτητες κατοικίες που φέρουν οικονομικά βάρη και εκείνα που διαβιούν σε κατοικίες που τους έχουν παραχωρηθεί. Επίσης παρατηρήθηκε μετακίνηση των νοικοκυριών σε κατοικίες μικρότερου εμβαδού.

4.3.1 Συρρίκνωση εισοδημάτων

μεγάλο πλήγμα έχει υποστεί και το εισόδημα των νοικοκυριών καθώς, τα εισοδήματα του συνόλου μειώθηκαν αισθητά στην πενταετία 2008-2012, ενώ αυξήθηκαν τα νοικοκυριά που εντάσσονται στα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια και μειώθηκαν τα περισσότερο εύπορα νοικοκυριά. Έτσι πλέον, το μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα για την Ελλάδα το 2012 είχε υποχωρήσει στα περίπου 9.500 ευρώ, με αποτέλεσμα να είναι το δεύτερο χαμηλότερο, μετά από εκείνο της Πορτογαλίας (8.323 ευρώ), ενώ η Ισπανία βρίσκεται στην τρίτη από το τέλος θέση με 11.970 ευρώ.

Το μέσο εισόδημα για την Ε.Ε. των 27 κρατών την ίδια χρονιά ανερχόταν σε 15.325 ευρώ. Μεταξύ των ετών 2008 και 2012 ο χάρτης των εισοδημάτων άλλαξε δραματικά. Συγκεκριμένα:

Το ποσοστό των νοικοκυριών με εισόδημα έως 750 ευρώ το μήνα (9.000 ευρώ ετησίως) από 4,8% που ήταν το 2008, το 2012 υπερδιπλασιάστηκε και διαμορφώθηκε σε 10,6%. Στον αντίποδα, το ποσοστό των νοικοκυριών με εισοδήματα άνω των 3.500 ευρώ μηνιαίως μειώθηκε από 22,3% το 2008, σε 12,2% το 2012. Γενικότερα παρατηρείται μια τάση μετατόπισης των νοικοκυριών από την υψηλή και μέση κατηγορία στα χαμηλά εισοδήματα στην πενταετία 2008-2012, η οποία έχει επιπτώσεις στο επίπεδο διαβίωσης.

4.3.2 Χώρα αποστολής μεταναστών

Μπορούμε να πούμε πως η χώρα μας, είναι πλέον μια χώρα οπου μετανάστες εισέρχονται ανεξέλεγκτα και χωρίς κανένα έλεγχο και με πολύ μεγάλο κίνδυνο για την ζωή τους, με σκοπό να βρουν μια καλύτερη ζωή. Στη μελέτη σημειώνεται πως «η κρίση είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να υποστεί καταρχάς δημογραφική υποβάθμιση» και προστίθεται ότι «η Ελλάδα, από χώρα υποδοχής μεταναστών από άλλες χώρες μετατρέπεται σε χώρα αποστολής μεταναστών σε άλλες χώρες, ενώ παράλληλα παρατηρείται αισθητή μείωση των γεννήσεων και των γάμων και υψηλή άνοδος των θανάτων». Όπως έχει καταδειχθεί από πολλές μελέτες και έχει ήδη επισημανθεί, μικρότερος ή όχι σημαντικά μεγαλύτερος αριθμός γεννήσεων από τον αντίστοιχο αριθμό των θανάτων είναι σαφής δείκτης υπογεννητικότητας και, σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, δείκτης γήρανσης του πληθυσμού. Η καθοδική εξέλιξη του πληθυσμού, τόσο ως προς τη φυσική του κίνηση όσο και ως προς τη μεταναστευτική του διάσταση, αποτελεί ένδειξη ότι η χώρα βρίσκεται σε διαδικασία δημογραφικής υποβάθμισης. Ακόμη αναφέρεται πως στην περίοδο 2008-2012 παρατηρείται μείωση του πληθυσμού της χώρας, τόσο σε επίπεδο Ελλήνων όσο και σε επίπεδο ξένων υπηκόων.

4.4 Ελληνικές επιχειρήσεις και κρίση

Η ελληνική οικονομία διέρχεται μια παρατεταμένη περίοδο βαθιάς κρίσης με κύρια χαρακτηριστικά τη συνεχή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την ύφεση που παραμένει για τρίτη συνεχή χρονιά, γεγονός που έχει άμεσο αντίκτυπο στη λειτουργία και στις επιδόσεις όλων των επιχειρήσεων της χώρας. Η επιδείνωση είναι πλέον διάχυτη και σε όλο το εύρος των εμπορικών δραστηριοτήτων, με κύρια χαρακτηριστικά την πτώση στον κύκλο

εργασιών, την ανατροπή στην κερδοφορία και τη συρρίκνωση της κεφαλαιουχικής βάσης του εμπορίου (Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2011)

Η κρίση σαφώς και επηρέασε τις ελληνικές επιχειρήσεις δημιουργώντας αρκετά προβλήματα. Συγκεκριμένα, η κρίση είχε άμεσο αντίκτυπο όχι μόνο στις πωλήσεις, στα κέρδη, στα αποθέματα και στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αλλά και στην απασχόληση των εργαζομένων των επιχειρήσεων. Πώς όμως αντιδρούν οι ελληνικές επιχειρήσεις στη σημερινή οικονομική συγκυρία; Σε αυτή την δύσκολη οικονομικά περίοδο που διανύουν οι επιχειρήσεις είναι απαραίτητη μια σωστή χάραξη στρατηγικής. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο, κάποια συγκεκριμένη στρατηγική ή τακτική που να μπορούν να εφαρμόσουν οι επιχειρήσεις έτσι ώστε να βγουν αλώβητες και δυνατές από την κρίση. Το περιβάλλον που διαμορφώνεται είναι ιδιαίτερα δύσκολο και απαιτεί άμεσες και αποφασιστικές δράσεις. Οι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν πλήρη γνώση του περιβάλλοντος, να βρίσκονται διαρκώς σε ετοιμότητα να αντιλαμβάνονται και να αξιολογούν τις αλλαγές του περιβάλλοντος έτσι ώστε να μπορούν να διαχειριστούν τη μεγάλη αβεβαιότητα και να είναι σε θέση να αποφύγουν τις απειλές και να εκμεταλλευτούν τις όποιες ευκαιρίες διαφαίνονται στον ορίζοντα.

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να συνεχίσουν τη λειτουργία τους θα πρέπει να διασφαλίσουν την απαιτούμενη ρευστότητα, να μειώσουν τις περιττές δαπάνες, να προβούν σε μια πιο ορθή τιμολόγηση, να αξιοποιήσουν το ανθρώπινο δυναμικό τους στο έπακρο αλλά και να υιοθετήσουν καινοτόμες ιδέες.

Οι επιχειρηματίες θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να προβλέψουν τυχόν οικονομικές δυσκολίες που σχετίζονται με τη μείωση των πωλήσεων, με προβλήματα με τους προμηθευτές, με την απώλεια σταθερών πελατών, με τη μη αποδοτική αξιοποίηση του προσωπικού καθώς και με την μη έγκαιρη πληρωμή των τιμολογίων.

Τα μέτρα που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης σχετίζονται με τη μείωση των τιμών, τον περιορισμό του κόστους λειτουργίας ή και της περιόδου λειτουργίας, την αλλαγή προμηθευτών, τη μείωση προσωπικού, την επέκταση πωλήσεων στο εξωτερικό, την επέκταση σε άλλες δραστηριότητες, τον περιορισμό της δραστηριότητας κλπ. Έρευνα που πραγματοποίησε η IOBE σε συνεργασία με την McKinsey Company το 2009 φανέρωσε ότι ο πλέον πιθανός τρόπος αντίδρασης στην κρίση σύμφωνα με το 93% των επιχειρήσεων είναι η περικοπή στο κόστος λειτουργίας, ενώ ακολουθεί ο περιορισμός των περιθωρίων κέρδους. Το κόστος λειτουργίας περιορίζεται με την περικοπή των μεταβλητών στοιχείων εργατικού κόστους (πχ. πριμ, επιδόματα παραγωγικότητας κλπ.), με την προσαρμογή του χρόνου εργασίας (πχ.

διευθέτηση των ωρών εργασίας, περιορισμός των υπερωριών κλπ.), με τη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων (συμβάσεις αορίστου ή ορισμένου χρόνου ή συμβάσεις έργου) αλλά και μέσω της στασιμότητας / συγκράτησης των αυξήσεων των τακτικών αποδοχών. Ωστόσο από τις περισσότερες επιχειρήσεις επιλέγεται ένας συνδυασμός επιμέρους δράσεων που περιλαμβάνει επίσης τη μείωση τιμών και τη μείωση της παραγωγής / δραστηριότητας.

Άλλα μέτρα πολιτικής που προτείνονται για την αντιμετώπιση της κρίσης των ελληνικών επιχειρήσεων περιλαμβάνουν τη μείωση της φορολογίας, τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού, τον περιορισμό της γραφειοκρατίας, την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά, την ενίσχυση του ΤΕΜΠΜΕ καθώς και την αύξηση των δημοσίων επενδύσεων.

Το μέλλον των ελληνικών επιχειρήσεων μετά την κρίση κρίνεται αβέβαιο. Η κρίση οδηγεί τις επιχειρήσεις να αναγνωρίσουν τις δυνάμεις τους και να ανακαλύψουν τα όρια αντοχής τους. Οι χρόνιες αδυναμίες και τα προβλήματα ανεβαίνουν στην επιφάνεια και χρήζουν άμεσης προσοχής. Οι επιχειρηματίες δεν πρέπει να πανικοβάλλονται αλλά να χειρίζονται με ψυχραιμία όλη αυτή την αβεβαιότητα. Οι επιχειρήσεις που είναι διορατικές και καλά προετοιμασμένες μπορεί να διακρίνουν σημαντικές ευκαιρίες μέσα στην κρίση καθώς όπως κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις, έτσι και η κρίση από τη μια αποτελεί περίοδο δοκιμασίας και από την άλλη συνιστά μια μοναδική ευκαιρία να γίνουμε καλύτεροι και δυνατότεροι.

Σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, τα καταναλωτικά πρότυπα έχουν αλλάξει. Ο καταναλωτής είναι πλέον περισσότερο ευαίσθητος στο θέμα της τιμής χωρίς να είναι διατεθειμένος να χάσει και από την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Μετρά τα χρήματά του, κάνει έρευνα αγοράς προτού πραγματοποιήσει τις αγορές του αναζητά έξυπνες λύσεις και στρέφεται σε προϊόντα και υπηρεσίες με προσιτές τιμές και όσο το δυνατόν καλύτερη ποιότητα. Τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας γνωρίζουν άνοδο ενώ το brandloyalty έχει μειωθεί σε σημαντικό βαθμό. Οι επιχειρήσεις λοιπόν θα πρέπει να προσφέρουν προσιτές και συμφέρουσες λύσεις στους καταναλωτές προσέχοντας ταυτόχρονα και την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Προκειμένου να αντέξουν οι επιχειρήσεις στην κρίση θα πρέπει να διατηρήσουν υψηλό ανταγωνιστικό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους, να είναι ευέλικτες, να προσαρμόζονται έγκαιρα, να εισάγουν καινοτομίες και να αξιοποιήσουν την τεχνολογία και τα διάφορα σύγχρονα μέσα.

4.5 Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Η χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις αυξήθηκε με πολύ υψηλούς ρυθμούς μετά την ένταξη της χώρας στην ζώνη του ευρώ και έως το τέλος του 2008 (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης περίπου 15%). Ειδικότερα από 50,9 δις στο τέλος του 2001, σχεδόν διπλασιάστηκε στην επόμενη πενταετία, για να φτάσει τα 140,4 δις τον Ιούνιο του 2010 (περιλαμβάνονται και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και άλλες ατομικές επιχειρήσεις) και να αποκλιμακωθεί ελαφρά στη συνέχεια (Απρίλιος 2011: 137,3 δις € εκ των οποίων 16,2 δις οι ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις).

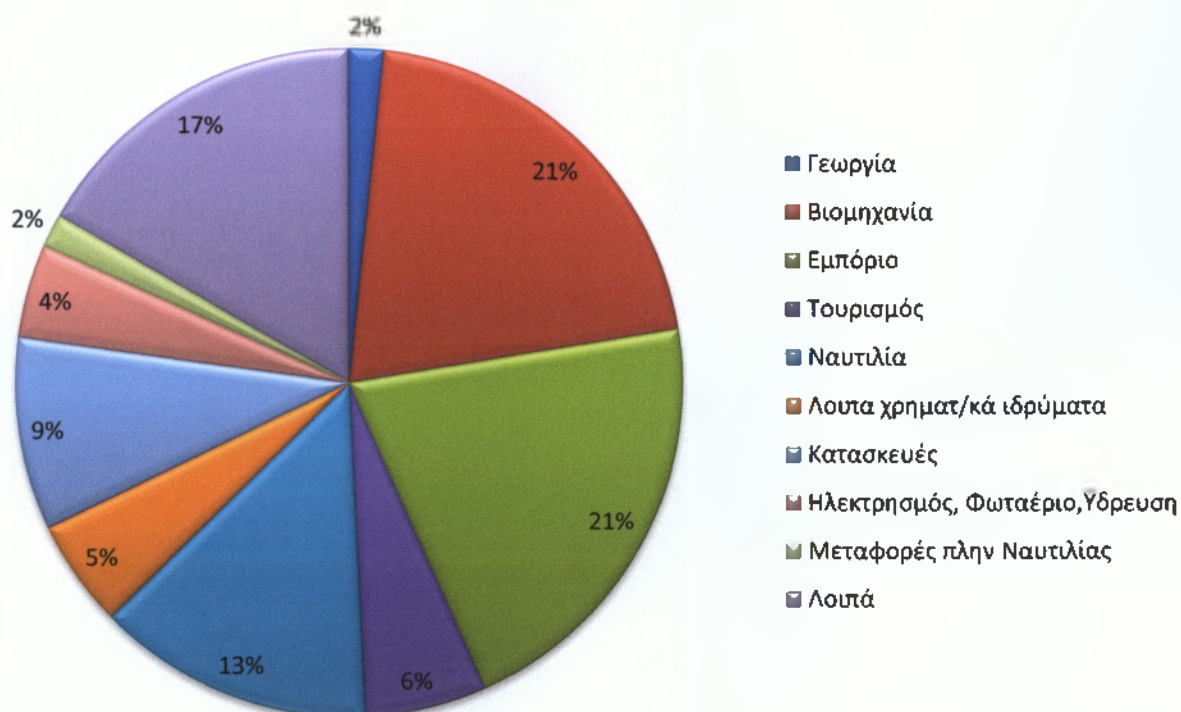
Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία, η καθαρή ροή της χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις (πλην ελεύθερων επαγγελματιών, αγροτών και ατομικών επιχειρήσεων) ήταν τον Απρίλιο του 2011 θετική και ίση με 212 εκατ. ευρώ και ο ετήσιος ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης παρουσίασε μικρή αύξηση και διαμορφώθηκε σε 1,2% έναντι 1,1% τον προηγούμενο μήνα αλλά και τον Δεκέμβριο του 2010. Για το σύνολο του πρώτου τετραμήνου του 2011 η καθαρή ροή της χρηματοδότησης προς τις ίδιες επιχειρήσεις ανήλθε στα 341 εκατ. ευρώ ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης αυξήθηκε κατά 1%.

Από την ανάλυση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας προκύπτει ότι το πρώτο τετράμηνο του 2011 αυξήθηκε ο ετήσιος ρυθμός της χρηματοδότησης προς τους κλάδους του τουρισμού (κατά 0,4%), τη ναυτιλία (6,9%), τα λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (1,0%), τον ηλεκτρισμό-φωταέριο-ύδρευση (18,5%), και τις λοιπές επιχειρήσεις (5,0%). Αντίθετα, επιβράδυνση παρατηρήθηκε στο ρυθμό πιστωτικής επέκτασης προς όλους τους υπόλοιπους κλάδους, δηλαδή της γεωργίας (-0,4%), τη βιομηχανία (-0,7%), το εμπόριο (-3,2%), τις κατασκευές (-0,2%) και τις μεταφορές πλην ναυτιλίας (-10,6%).

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται το μερίδιο της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων των επιμέρους κλάδων στη συνολική τους χρηματοδότηση. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι από το σύνολο της χρηματοδότησης που έχει δοθεί από το τραπεζικό σύστημα προς τις επιχειρήσεις (πλην ατομικών επιχειρήσεων, αγροτών και ελεύθερων επαγγελματιών) έως τον Απρίλιο του 2011 το 20,7% και 20,9% έχει δοθεί προς τη Βιομηχανία και το Εμπόριο αντίστοιχα, το 13,4% προς τη Ναυτιλία, το 9,3% προς τις

Κατασκευές, το 5,9% στον Τουρισμό, το 5,2% στα Λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το 4,5% στον Ηλεκτρισμό, Φωταέριο και Ύδρευση, το 1,7% στη Γεωργία, το 1,6% στις Μεταφορές πλην Ναυτιλίας και το υπόλοιπο 16,7% στις επιχειρήσεις των άλλων κλάδων.

Διάρθρωση χρηματοδότησης επιχειρήσεων κατά κλάδο

Τον τελευταίο χρόνο ωστόσο όλες σχεδόν οι επιμέρους κατηγορίες δανείων πέρασαν σε αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής. Η κρίση λοιπόν επηρέασε τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από τις τράπεζες.

Έρευνα που πραγματοποίησε η IOBE σε συνεργασία με την McKinsey&Company το 2009 υπέδειξε ότι το 64% των επιχειρήσεων εντοπίζουν το βασικότερο πρόβλημα χρηματοδότησης στον περιορισμό της ρευστότητας των πελατών/προμηθευτών. Άλλα σημαντικά προβλήματα χρηματοδότησης είναι βέβαια το υψηλότερο κόστος δανεισμού, η άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια και ο περιορισμός ρευστότητας των υφιστάμενων γραμμών δανεισμού. Από την άλλη, οι μεγάλες επιχειρήσεις (>250 ατόμων), επισημαίνουν ως σημαντικότερα προβλήματα για τη χρηματοδότησή τους από τις τράπεζες το υψηλότερο κόστος δανεισμού και την άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια και όχι τόσο τον περιορισμό ρευστότητας πελατών – προμηθευτών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

5.1 ΔΝΤ- ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ.

Η ιστορία προς την κρίση ουσιαστικά ξεκίνησε Ιανουάριο του 2009 ενώ ο οίκος αξιολόγησης Standard & Poor's υποβάθμισε τη μακροπρόθεσμη πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από Α σε Α- αυξάνοντας το κόστος δανεισμού της χώρας.

Έτσι το πραγματικό ετήσιο δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξης του 15% για το 2009 σήμαινε ότι μέσα σε ένα χρόνο το δημόσιο χρέος αυξήθηκε από περίπου 110% σε πάνω από 125% ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Αυτό συνέβη διότι λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, αλλά και άλλων παραγόντων, υπήρχε στασιμότητα του ΑΕΠ και ύφεση ήδη από το 2008. Ως εκ τούτου το ετήσιο έλλειμμα απλά προστίθετο στο χρέος. Το ΑΕΠ ήταν πλέον στάσιμο. Η τότε κυβέρνηση προσπάθησε να αποκρύψει τα δυσάρεστα αυτά δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις διεθνείς χρηματαγορές. Η προσπάθεια τους αυτή ήταν ωστόσο μάταιη αφού υπήρχαν δημοσιευμένοι κι άλλοι δείκτες, όπως το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, που απεικόνιζαν ξεκάθαρα την έκταση του προβλήματος.

Έχοντας διαμορφωθεί ένα δυσάρεστο κλίμα στο εξωτερικό για την ελληνική οικονομία ο πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής, εξαγγέλλει πρόωρες εκλογές για τις 4 Οκτωβρίου 2009. Για την απόφασή του αυτή κατηγορήθηκε από τους αντιπάλους του, πως με τις εκλογές είχε σκοπό να αποδράσει από την πολύ δύσκολη κατάσταση που διαμορφωνόταν.

Τις εκλογές κέρδισε το ΠΑΣΟΚ με υποσχέσεις για αυξήσεις μισθών στα όρια του πληθωρισμού συνοδευόμενες από την γνωστή πλέον δήλωση σε όλο το Ελληνικό λαό «λεφτά υπάρχουν».

Τότε ως Υπουργός οικονομικών ανέλαβε ο Γιώργος Παπακωνσταντίνου οποίος κλήθηκε να αντιμετωπίσει μία δραματική κατάσταση. Στις 20 Οκτωβρίου του 2009 ανακοίνωσε στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 βρίσκεται στο 12,5% από 6% που το υπολόγιζε η προηγούμενη κυβέρνηση (τελικά το 2010 αναθεωρήθηκε στο 15,4%). Δύο μέρες μετά ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από Α σε Α-.

Παρόλα αυτά η κυβέρνηση απέφυγε να προχωρήσει άμεσα σε λήψη μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης, με σκοπό να καθησυχάσει τις αγορές. Στο επόμενο διάστημα προχώρησε σε

εφαρμογή προεκλογικών της υποσχέσεων, όπως η καταβολή του επιδόματος αλληλεγγύης σε κοινωνικές ομάδες με χαμηλό εισόδημα.

Συνεπώς σ' ένα βαθμό στις προεκλογικές υποσχέσεις της κυβέρνησης, ήταν και ο προϋπολογισμός για το 2010, που κατατέθηκε στη βουλή στις 20 Νοεμβρίου 2009, ο οποίος περιλάμβανε αυξήσεις, στα όρια του πληθωρισμού, σε χαμηλούς μισθούς και συντάξεις. Ο προϋπολογισμός περιείχε επίσης μέτρα μείωσης δαπανών με περιστολή κρατικής σπατάλης και περικοπές σε λειτουργικές δαπάνες ενώ υπολόγιζε αύξηση εσόδων, κυρίως μέσω της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

Λίγο μετά την κατάθεση του προϋπολογισμού υπήρξε νέα αρνητική εξέλιξη που αφορούσε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας.

Στις 8 Δεκεμβρίου ο οίκος Fitch υποβάθμισε για δεύτερη φορά την ελληνική οικονομία στο επίπεδο BBB+. Με την σειρά του ο οίκος Standard and Poor's προχώρησε στις 16 Δεκεμβρίου σε υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, κρίνοντας το πρόγραμμα της κυβέρνησης για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας ανεπαρκές. Ακολούθησε τρίτη υποβάθμιση της ελληνική οικονομίας, στις 23 Δεκεμβρίου, αυτή την φορά από τον οίκο Moody's.

Από τα μέσα Ιανουαρίου του 2010 ξεκίνησε μία συνεχής άνοδος των spreads, που αναφερόταν συχνά στον τύπο ως ράλι ή κούρσα των spreads. Στις 21 Ιανουαρίου του 2010 το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες και στη συνέχεια ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Στις 3 Μαΐου 2010, η Ελλάδα αιτήθηκε €80δισ από τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και €30δισ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ).

Την αίτηση συνόδευαν 3 συνημμένα μνημόνια:

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Υπογράφοντες για την ελληνική πλευρά ήταν ο Υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου και ο Πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος Γεώργιος Προβόπουλος. Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("LoanFacility Agreement") με τις

χώρες του Ευρώ και "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand-by Agreement") με το ΔΝΤ. Το σύνολο αυτών των συμφωνιών ονομάζεται συχνά για συντομία "Μνημόνιο".

Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), γνωστή και ως "Τρόικα", η οποία ανά τρίμηνο αξιολογεί την πρόοδο του προγράμματος εφαρμογής των όρων του "Μνημονίου" (ΜΟΧΠ και ΣΠΟΠ) και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

5.2 ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΑΚΕΤΟ ΣΤΙΡΗΞΗΣ.

Όπως ήταν αναμενόμενο, στα τέλη του Ιανουαρίου του 2010, ο εκάστοτε πρωθυπουργός της Ελλάδας Γεώργιος Α. Παπανδρέου βρισκόταν στο Νταβός της Ελβετίας για το ετήσιο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ. Στη διάρκεια του δέχτηκε έντονες πιέσεις από ξένους ηγέτες για άμεση λήψη μέτρων. Λίγο μετά την επιστροφή του από το Νταβός, στις 9 Φεβρουαρίου η κυβέρνηση ανακοίνωσε μέτρα για τον δημόσιο τομέα που περιλάμβαναν πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών. Η ανακοίνωση προκάλεσε αντιδράσεις και μία πανελλαδική απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 10 Φεβρουαρίου.

5.3 ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΚΕΤΟ ΣΤΙΡΗΞΗΣ.

Στο επόμενο διάστημα άρχισε να αναφέρεται έντονα το ενδεχόμενο της στάσης πληρωμών. Για την αποφυγή του ενδεχομένου η κυβέρνηση έλαβε στις 3 Μαρτίου νέα σκληρά μέτρα. Τα οικονομικά μέτρα που λήφθηκαν ήταν:

- Μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδειάς.
- Μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου.
- Μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ.
- Αύξηση ΦΠΑ από 4,5 στο 5%, από 9 στο 10%, από 19 στο 21%.
- Αύξηση 15% στον φόρο της βενζίνης.
- Επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους (ήδη υπάρχοντες) φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.

- Επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα (είχαν καταργηθεί τον Σεπτέμβριο του 2003), ακόμα και στα μικρότερου κυβισμού.
- Επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα, ακόμα και στα μικρότερα.

Τα μέτρα αυτά προκάλεσαν αντιδράσεις και έγιναν μεγάλες απεργίες και πορείες στις 5 και 11 Μαρτίου.

5.4 ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΚΑΙ ΠΑΚΕΤΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ.

Η Ελλάδα δεν κατάφερε να βελτιώσει την θέση της στις διεθνείς αγορές παρά την λήψη των μέτρων, με αποτέλεσμα ενάμιση μήνα μετά να προσφύγει στην βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου από τον πρωθυπουργό ο οποίος βρισκόταν εκείνη την ημέρα στο Καστελόριζο.

Η Ελλάδα προχώρησε σε υπογραφή μνημονίου με το ΔΝΤ και την ΕΕ, για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης.

Τα μέτρα ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό την Κυριακή 2 Μαΐου και προέβλεπαν:

- Αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 Ευρώ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000 Ευρώ και πλήρης κατάργησή των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές
- Αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% (από 1η Ιουλίου 2010) και από 11% σε 13% (από 1η Ιανουαρίου 2011) και αντίστοιχα του χαμηλού στο 6,5% (από 1η Ιανουαρίου 2011).
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%.
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων.

- Πρόσθεση ενός επιπλέον 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.

Επίσης, το νομοσχέδιο προέβλεπε αλλαγές στα εργασιακά με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού. Επιπλέον, στο ασφαλιστικό προέβλεπε αύξηση στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών στον δημόσιο τομέα στα 65 χρόνια έως το τέλος του 2013 με έναρξη το 2011.

Την ανακοίνωση των μέτρων αυτών ακολούθησε επιανελλαδική απεργία και ογκωδέστατη διαδήλωση στις 5 Μαΐου, στην οποία υπήρξε άγρια καταστολή από τις δυνάμεις τάξης και σημειώθηκαν σοβαρότατα επεισόδια. Η μεγάλη διαδήλωση σκιάστηκε από τον θάνατο τριών ανθρώπων (ανάμεσά τους μία έγκυος εργαζόμενη) από πυρκαγιά που ξέσπασε στην τράπεζα Μαρφίν επί της Σταδίου.

Το μνημόνιο υπερψηφίστηκε επί της αρχής από τη βουλή την επόμενη μέρα, στις 6 Μαΐου. Υπέρ ψήφισαν 172 βουλευτές, από τον χώρο του ΠΑΣΟΚ και του ΛΑΟΣ, αλλά και η Ντόρα Μπακογιάννη από τον χώρο της ΝΔ (η οποία όμως καταψήφισε τα μέτρα που αφορούσαν περικοπές και μειώσεις στην ψηφοφορία κατ' άρθρο και υπερψήφισε το πακέτο επί της αρχής και επί των διαρθρωτικών αλλαγών). Από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ, διαφοροποιήθηκαν και δεν τα υπερψήφισαν τρεις βουλευτές (Γιάννης Δημαράς, Σοφία Σακοράφα και Βασίλης Οικονόμου) οι οποίοι αμέσως διεγράφησαν από την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος, που απέμεινε πλέον με 157 βουλευτές.

Η πρώτη δανειακή σύμβαση εγκρίθηκε από το ΔΝΤ σε μία έντονη συνεδρίαση του συμβουλίου διευθυντών του στις 9 Μαΐου. Περίπου ένα στα τρία μέλη του συμβουλίου, που εκπροσωπούσαν περίπου 40 μη-Ευρωπαϊκές χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, με την απρόσμενη συνδρομή της Ελβετίας, προέβαλαν ενστάσεις αναφορικά με το πρόγραμμα διάσωσης, το οποίο ισχυρίστηκαν ότι θα αποδεικνυόταν "κακοσχεδιασμένο και μη βιώσιμο" και θα αποτύγχανε, αν δεν αναλάμβαναν μέρος του βάρους οι πιστωτές με μια αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους προς τον ιδιωτικό τομέα.

5.5 Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015.

Στις 29 Ιουνίου 2011 ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".

Όπως ήταν λογικό, μέσα στο επόμενο διάστημα που ακολούθησε μέχρι και την ψήφιση του τρίτου πακέτου μέτρων και της μεγάληςαπεργίας της 5ης Μαΐου δεν υπήρξαν κάποιες άλλες σημαντικές συλλογικές αντιδράσεις. Η κυβέρνηση προανήγγειλε μέτρα που προκάλεσαν τις αντιδράσεις των επαγγελματιών κλάδων, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και του Φθινοπώρου. Όπως όλοι μπορούμε να θυμηθούμε μία από τις Σημαντικότερες περιπτώσεις ήταν οι αντιδράσεις των ιδιοκτητών φορτηγών για το άνοιγμα του επαγγέλματός τους, των ναυτεργατών για την κατάργηση του καμποτάζ, των υπαλλήλων των ΜΜΜ, για περικοπές στους μισθούς τους και των υπαλλήλων αρχαιολογικών χώρων για περικοπές θέσεων εργασίας.

Έτσι επόμενο ήταν Από το καλοκαίρι κιάλας να αρχίσουν να φαίνονται οι συνέπειες των μέτρων. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να εκτινάσσονται ενώ οι μικροεπιχειρήσεις έβλεπαν τον τζίρο τους συνεχώς να μειώνεται με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και περισσότερες στο κλείσιμο, γεγονός που περιγραφόταν ως κύμα λουκέτων.

Στις 9 Δεκεμβρίου 2010 η κυβέρνηση κατέθεσε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ. Το νομοσχέδιο περιλάμβανε ρυθμίσεις για υπερίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι των κλαδικών, με μόνο περιορισμό το ύψος του βασικού μισθού της εθνικής συλλογικής σύμβασης. Θεσπίστηκε η δοκιμαστική περίοδος εργασίας με διάρκεια 12 μηνών, στο διάστημα των οποίων η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς αποζημίωση απόλυσης. Επίσης το νομοσχέδιο έθετε πλαφόν τα 4.000 Ευρώ, στις μικτές αποδοχές των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ και μείωση 10% σε αμοιβές που ξεπερνούν τα 1.800 Ευρώ.

Το πολυνομοσχέδιο υπερψηφίστηκε στις 15 Δεκεμβρίου από τους βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος. Το 2010 έκλεισε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα στο 10,5%. Παράλληλα η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 4,5%.

Το 2011 η δυσαρέσκεια στην κοινωνία από την μεγάλη οικονομική ύφεση ήταν έντονη και άρχισε να εκφράζεται με αποδοκimasίες πολιτικών που εμφανίζονταν σε δημόσιους χώρους, ακόμα και στο εξωτερικό. Στο διάστημα αυτό άρχισαν να ενισχύονται κινήματα πολιτών που δεν συνδέονταν με πολιτικά κόμματα όπως το κίνημα «δεν πληρώνω» που έκανε έντονη την παρουσία του, με τα μέλη του να αρνούνται να πληρώσουν στα διόδια το υψηλό αντίτιμο. Η πραγματική οικονομία εξακολούθησε να επιδεινώνεται με συνέχιση του αποκαλούμενου κύματος λουκέτων στην αγορά και τη ανεργία να συνεχίζει να καλπάζει φτάνοντας τον Μάρτιο σε ποσοστό 16,2%.

Τον Μάιο η συνεχιζόμενη δυσαρέσκεια άρχισε να εκφράζεται με ένα νέο κίνημα διαμαρτυρίας που διοργανώθηκε μέσα από σελίδες κοινωνικής δικτύωσης και ονομάστηκε κίνημα των αγανακτισμένων.

Το κίνημα των αγανακτισμένων, επηρεάστηκε από το αντίστοιχο κίνημα που είχε ξεκινήσει λίγο καιρό πριν στην Ισπανία. Οι συμμετέχοντες ήταν απλοί πολίτες χωρίς κομματική ιδιότητα, οι οποίοι είχαν φτάσει στα χαμηλότερα όρια διαβίωσης, οι οποίοι επιθυμούσαν την ύπαρξη κάποιου είδους δράσης, ενάντια στην συνεχιζόμενη επιδείνωση της ποιότητας ζωής. Οι πολίτες που συμμετείχαν διοργάνωναν ογκώδεις διαδηλώσεις σχεδόν καθημερινά στις πλατείες των μεγαλύτερων πόλεων της Ελλάδας.

Τα αίτια των κινητοποιήσεων όπως ήταν αναμενόμενο ήταν τα μνημόνια τα όποια είχαν υπογραφεί έτσι ώστε το κράτος να μπορέσει να καλύψει τη δανειακή ανάγκη της χώρας. Ο αντίκτυπος επεκτάθηκε στον ιδιωτικό τομέα με αύξηση της ανεργίας και μείωση της ανάπτυξης. Από την ανακοίνωση των μέτρων αλλά και σε όλο το χρονικό διάστημα εφαρμογής τους, συνάντησαν μεγάλες κοινωνικές αντιδράσεις και οργανωμένες απεργιακές κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις.

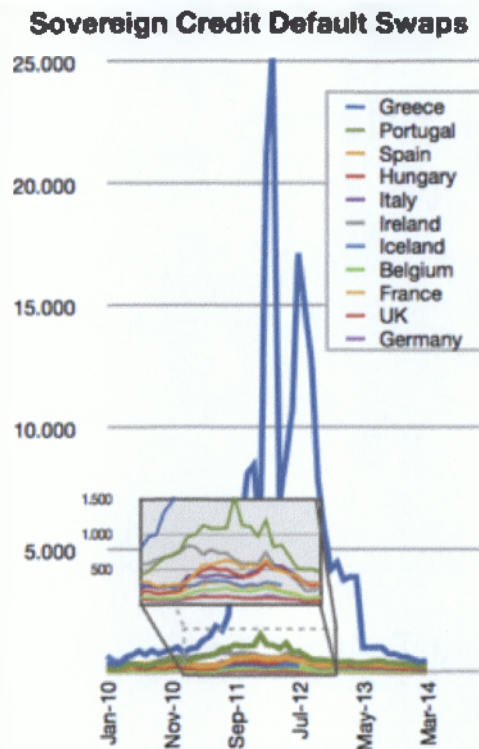
Στα μέσα Ιουνίου ήρθαν στο φως στοιχεία που έδειχναν μεγάλη απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τους στόχους και σημαντική υστέρηση εσόδων.

Στις 15 Ιουνίου ξεκίνησε η συζήτηση στη βουλή για το Μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα. Στο εξωτερικό της βουλής υπήρξαν ογκώδεις διαδηλώσεις από το κίνημα των αγανακτισμένων και συνδικάτα που παρέμειναν μέχρι τις βραδινές ώρες.

Νέος υπουργός οικονομικών ανέλαβε ο Ευάγγελος Βενιζέλος. Επίσης ανέλαβε και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης.

Στις 29 Ιουνίου έγινε η ψηφοφορία στη βουλή για το μεσοπρόθεσμο, ενώ έξω από τη βουλή υπήρχαν ογκώδεις συγκεντρώσεις πολιτών και συνδικάτων. Στο κέντρο της Αθήνας υπήρχε μία πρωτοφανής συγκέντρωση αστυνομικών δυνάμεων. Δρόμοι είχαν αποκλειστεί ενώ μπροστά στη βουλή είχε στηθεί ένας μεταλλικός φράκτης για να εμποδίζει την διέλευση προς το χώρο αυτό. Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε ξέσπασμα σοβαρών επεισοδίων με συγκρούσεις διαδηλωτών και δυνάμεων των ΜΑΤ που εφάρμοσαν άγρια καταστολή. Το μνημόνιο τελικά ψηφίστηκε.

5.5.1 Αποκλίσεις από τους στόχους και νέα μέτρα

Source: Bloomberg, CNBC

Πορεία των CDS, Ευρωπαϊκών κρατών

Μέσα στον Ιούλιο υπήρξε σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα χρέους της Ελλάδας αλλά και να εξευρεθούν τρόποι θωράκισης του Ευρώ απέναντι σε κερδοσκοπικές επιθέσεις. Η σύνοδος κορυφής κατέληξε την 21η Ιουλίου σε συμφωνία νέας δανειοδότησης της Ελλάδας. Η συμφωνία περιλάμβανε νέο δάνειο για την χώρα ύψους 158 δις Ευρώ. Από αυτά τα 109 δις θα προέλθουν από την ΕΕ και το ΔΝΤ (49 δις από αυτά είναι το υπόλοιπο από το πρώτο πακέτο διάσωσης), 37 δις από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, ενώ άλλα 12 δις θα προέλθουν από την επαναγορά ομολόγων. Ακόμη προβλέπεται η επιμήκυνση από 15 έως και 30 χρόνια των ομολόγων που λήγουν από το άμεσο διάστημα έως το 2020. Μετά την ανακοίνωση της συμφωνίας οι οίκοι αξιολόγησης Fitch και Moody's υποβάθμισαν την Ελλάδα σε καθεστώς περιορισμένης χρεοκοπίας. Σύντομα όμως το κλίμα αισιοδοξίας μεταστράφηκε όταν παρουσιάστηκαν προβλήματα με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έδειξαν απροθυμία να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα χωρίς εγγυήσεις.

Η κυβέρνηση προχώρησε σε διμερή συμφωνία με την Φινλανδία παρέχοντάς της εγγυήσεις για να συμμετάσχει στο δεύτερο δάνειο της Ελλάδας. Η συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών προκάλεσε

άμεσα αντιδράσεις άλλων χωρών της Ευρωζώνης, όπως η Αυστρία, η Ολλανδία και η Σλοβακία που απαίτησαν αντίστοιχες συμφωνίες. Άλλα και της Γερμανίας που παρενέβη για να θέσει άκυρη τη συμφωνία Ελλάδας-Φινλανδίας.

Στο τέλος Αυγούστου ανακοινώθηκε πως η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Η κατάσταση αυτή συνεπικουρούμενη και από την απειλή της τρόικας για την μη καταβολή της έκτης δόσης του δανείου του πρώτου πακέτου διάσωσης, οδήγησε την κυβέρνηση σε μία σειρά έκτακτων συμπληρωματικών μέτρων τα οποία ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου. Στα μέτρα που ανακοινώθηκαν περιλαμβάνονται τα εξής:

- Διεύρυνση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς που δεν καταργούνται.
- Νέος έκτακτος φόρος στις κατοικίες που θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ.
- Περικοπή συντάξεων και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ.
- Νέες περικοπές μισθών στο δημόσιο και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου.
- Μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€.
- Άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων.

Όπως ήταν αναμενόμενο ο λαός δεν μπορούσε πια να σηκώσει άλλους φόρους στην πλάτη του, έτσι λοιπόν, οι ανακοινώσεις και οι εξαγγελίες των νέων μέτρων οδήγησαν σε μία σειρά μεγάλων απεργιών, διαδηλώσεων και καταλήψεων σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς. Στις 11 Οκτωβρίου, ανακοινώθηκε ότι η τράπεζα Proton Bank ζήτησε κεφαλαιακή ενίσχυση από την Ελληνική Κυβέρνηση και εντάχθηκε στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών πάρθηκε έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους.

Στις 6 Οκτωβρίου κατατέθηκε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για το νέο βαθμολόγιο-μισθολόγιο του δημοσίου, τις μειώσεις σε κύριες και επικουρικές συντάξεις, τις μειώσεις στο εφάπαξ, την νέα φορολογική κλίμακα και τις αλλαγές στα εργασιακά. Το πολυνομοσχέδιο ψηφίστηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο στις 20 Οκτωβρίου, με 154 ψήφους υπέρ κατ' αρχήν και 153 υπέρ σε όλα τα άρθρα, σε σύνολο 298.

Les 10 pays les plus endettés

La dette rapportée à la production annuelle du pays (PDB)
selon les prévisions du FMI en 2011

Source: FMI, «World Economic Outlook», 2011, p. 100.

Δημόσιο χρέος κρατών ως ποσοστό του ΑΕΠ, όπως εκτιμάται για το τέλος του 2011

Στις 23 Οκτωβρίου συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την κατάρτιση ενός οριστικού σχεδίου αντιμετώπισης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Η σύνοδος κατέληξε σε συμφωνία που ανακοινώθηκε τα ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου και απέβλεπε σε «κούρεμα» κατά 50% του ελληνικού χρέους και πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους 130 δις €. Με βάση την συμφωνία οι ιδιώτες θα αποδεχτούν σε εθελοντική βάση, μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που διαθέτουν κατά 50%. Η συμφωνία θα συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας για την συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό ύψους 30 δις € και αύξηση κατά ένα τρις € των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής χαιρέτιστηκαν θετικά από την κυβέρνηση ενώ αποδοκίμαστηκαν από όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία έκαναν λόγο για απόφαση ελεγχόμενης χρεοκοπίας της Ελλάδας. Έντονη ανησυχία εκφράστηκε στο εσωτερικό της χώρας για τις επιπτώσεις της συμφωνίας στην εισοδηματική πολιτική των επόμενων ετών, στο μέλλον των ελληνικών τραπεζών και των ασφαλιστικών ταμείων που είναι εκτεθειμένα σε ελληνικά ομόλογα.

Ποσοστό ανεργίας (2009–2014, εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ⁽¹¹³⁾

	Ιαν	Φεβ	Μαρ	Απρ	Μαΐ	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπ	Οκτ	Νοε	Δεκ
2009	9,0	9,2	9,2	9,2	9,3	9,4	9,6	9,7	10,0	10,1	10,4	10,7
2010	11,1	11,4	11,7	11,9	12,3	12,5	12,7	12,9	13,3	14,0	14,3	14,8
2011	15,1	15,6	16,1	16,4	16,9	17,2	17,8	18,5	19,0	19,8	20,9	21,6
2012	22,0	22,3	22,6	23,3	24,0	24,9	25,1	25,5	26,0	26,0	26,4	26,4
2013	26,8	26,9	27,2	27,5	27,7	27,6	27,8	27,7	27,9	27,7	27,7	27,4
2014	27,2	27,3	27,3	27,3	27,2							

5.6 Νέα μέτρα.

Όπως έχουμε καταλάβει όλοι,κάθε φορά που περνάει ένα δημοψήφισμα από την Ελληνική βουλή, έχει ως αποτέλεσμα να έρθουν νέα μέτρα για την Ελλάδα. Έτσι τα νέα μέτρα που συνοδεύουν το μνημόνιο εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση στις 10 Φεβρουαρίου 2012 και περιλαμβάνουν τα εξής:

- Μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών.
- Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012.
- Ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες.
- Περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους και εκλογών.
- Κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας.
- Αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα.
- Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελμάτων.
- Αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%.
- Κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

5.6.1 Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016.

Οι διαπραγματεύσεις διαρκείας της κυβέρνησης με την τρόικα κατέληξαν στην κατάρτιση του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2013-2016. Το πολυνομοσχέδιο κατατέθηκε στη βουλή στις 5 Νοεμβρίου, σε ένα άρθρο 216 σελίδων, με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Προέβλεπε μέτρα ύψους 18,9 δις Ευρώ, από τα οποία τα 9,4 δις αφορούν το έτος 2013.

Στο πακέτο μέτρων περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων:

- Αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 έτη, από 1-1-2013.
- Μείωση στις συντάξεις από 5 έως και 15%, από τα 1.000 ευρώ και άνω.
- Μειώσεις στο εφάπαξ έως 83%.
- Κατάργηση της καθολικότητας της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας.

- Κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, όπως και των επιδομάτων αδείας για τους δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους.
- Μείωση χρόνου προειδοποίησης για απολύσεις σε 4 αντί 6 μήνες.
- Περικοπές στα ειδικά μισθολόγια.
- Ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ.
- Εφαρμογή διαθεσιμότητας ενός έτους, με μειωμένο μισθό σε μόνιμους υπαλλήλους του δημοσίου, οι θέσεις των οποίων καταργούνται.
- Κατάργηση των πολυάριθμων οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάστασής τους από το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων.
- Αύξηση φόρου στο υγραέριο κίνησης κατά 23 λεπτά.
- Εισαγωγή έκτακτης εισφοράς στα φωτοβολταϊκά.
- Αντίτιμο 25 ευρώ για εισαγωγή σε νοσοκομείο.

Στις 22 Δεκεμβρίου 2012 ψηφίστηκε ο προϋπολογισμός για το 2013, χωρίς διαρροές για την κυβέρνηση. Στις 28 Απριλίου 2013 ψηφίστηκε από τη βουλή το πολυνομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών που περιείχε σημαντικές αλλαγές σε μία σειρά επαγγελματικών κλάδων.

5.7 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Έχει διαπιστωθεί ότι τα μέτρα του μνημονίου, του μεσοπρόθεσμου, της δανειακής σύμβασης και της Συνόδου Κορυφής δεν είναι αποτελεσματικά, με επίδραση και στον προϋπολογισμό.

Η μείωση των μισθών, των συντάξεων και των κοινωνικών παροχών (παιδεία, υγεία, κοινωνική πρόνοια, κοινωνική ασφάλιση, ασφάλεια, δικαιοσύνη κ.α.) καθώς και αύξηση της άμεσης φορολογίας (ακόμα και με έκτακτες εισφορές), εκτός της αρνητικής επίδρασης στο βιοτικό επίπεδο του λαού, μειώνει την καταναλωτική δύναμη των πολιτών και επομένως τα έσοδα του κράτους από έμμεσους φόρους ακόμα και με την αύξηση του Φ.Π.Α.

Η εργασιακή εφεδρεία μεοριζόντια κριτήρια χωρίς επαναπασχόληση του δυναμικού της και των ανέργων σε αναπτυξιακές δραστηριότητες, η απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων χωρίς περιορισμούς, το κούρεμα του χρέους με ανταλλαγή ομολόγων (PSI) σε βάρος των τραπεζών και της αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και των αποκρατικοποιήσεων, δεν λύνουν το πρόβλημα του ελλείμματος και του χρέους, ακόμα και με επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής

του, εάν δεν συνδυαστεί με καθορισμό του πραγματικού χρέους με προσωρινή αναστολή πληρωμής του και με παράλληλο παραγωγικό-αναπτυξιακό προγραμματισμό για δημιουργία πρωτογενούς πλεονάσματος.

Θετική αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης αποτελούν η απαίτηση των πολεμικών και κατοχικών αποζημιώσεων, χαμηλότοκος δανεισμός) με επενδύσεις και άμεσα από κράτη εκτός Ε.Ε. .ο περιορισμός των εισαγωγών και των δαπανών (π.χ. των εξοπλισμών) και η αύξηση των εξαγωγών με αύξηση της εγχώριας παραγωγής, η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας (ορυκτός πλούτος, ενέργεια, τουρισμός, ναυτιλία, γεωργία, αλιεία, διατροφή, εμπόριο, επικοινωνία, υφαντουργία, πολιτισμός, ηλεκτρονική επικοινωνία, περιβάλλον, κατασκευές, έρευνα, καινοτομία, προσφορά υπηρεσιών κ.ά.), η ανάπτυξη με υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω επενδύσεων και ευρωπαϊκών κ.ά. πόρων (ΕΣΠΑ κ.ά.), ο επαναπατρισμός των καταθέσεων του εξωτερικού και των εισαχθεισών βιομηχανιών και βιοτεχνιών, η αντιμετώπιση της εισφοροδιαφυγής με σύγχρονα μέσα, η αξιοποίηση του έμψυχου δυναμικού και των αναπτυξιακών του προτάσεων (όπως ταχεία βραχυπρόθεσμη μικροδανειοληψία με κοινωνική αλληλεγγύη και δημιουργία ΚΕΠ για ιδιωτικές (οικονομικές, νομικές, οικογενειακές, υγειονομικές, κοινωνικές κ.ά.) υποθέσεις στο πλαίσιο του Καλλικράτη (ΟΤΑ κ.ά.), η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος (σύνταγμα, αξιολογικές εκλογές με επαρκή προετοιμασία, κοινοβούλιο κ.ά.) του τραπεζικού συστήματος (με αύξηση της ρευστότητας, της δανειοποίησης κ.ά.) και της δημόσιας διοίκησης (γραφειοκρατία, μηχανογράφηση κλπ.) κ.ά.

5.8 ΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

Η αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας φέρνει θετικά αποτελέσματα και η ελληνική δημόσια διοίκηση συνεχίζει το σημαντικό εξορθολογισμό του ανθρώπινου δυναμικού της» επισημαίνεται σε άρθρο στο ειδησεογραφικό πρακτορείο «Μπλούμπεργκ», το οποίο αναφέρεται στην τριμηνιαία έκθεση της taskforce της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τα εύσημα στην Ελλάδα δίνει το ειδησεογραφικό πρακτορείο Bloomberg σε άρθρο του, στο οποίο επισημαίνει πως η αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας φέρνει αποτελέσματα και πως

σημειώνεται πρόοδος στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, κάνοντας αναφορά στην έκθεση της Task Force της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το Bloomberg αναφέρεται και στην ετήσια κατάταξη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης βάσει της οποίας η Ελλάδα, παρόλο που αντιμετωπίζει τον εφιάλτη της ανεργίας, έχει καταφέρει να βρίσκεται στην κορυφή ανάμεσα στα αναπτυγμένα κράτη όσον αφορά την ανταπόκριση στις μεταρρυθμίσεις. Στο άρθρο του παραθέτει μάλιστα και στοιχεία της ΕΕ, σημειώνοντας πως το κόστος έναρξης επιχειρήσεων και η φορολογία μεταβίβασης ιδιοκτησίας έχουν μειωθεί περαιτέρω. Τέλος, τονίζεται ότι «η Ελλάδα έχει μειώσει περαιτέρω το κόστος έναρξης επιχειρήσεων και τη φορολογία μεταβίβασης ιδιοκτησίας, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή».

Σύμφωνα με δήλωση εκπροσώπου του Υπουργείου Οικονομικών, «η κυβέρνηση θα φέρει σύντομα, στο τέλος αυτής ή την ερχόμενη εβδομάδα, προς ψήφιση νομοσχέδιο που θα περιλαμβάνει ρυθμίσεις που σκοπό έχουν να ικανοποιήσουν τους όρους της τρόικας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η σημερινή οικονομική κρίση αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες του 20^{ου} αιώνα. Η αφετηρία της ορίζεται από την φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ. Προκάλεσε ιδιαίτερα σημαντική μείωση στη ρευστότητα και σε σχέση με την κρίση του 1930, η τωρινή είναι σε πολύ χειρότερη κατάσταση.

Έγιναν αποκρατικοποιήσεις, εφαρμόστηκαν πακέτα βοηθειών, έγιναν δόσεις ρευστότητας σε τράπεζες αλλά παρόλα αυτά η κρίση έχει πολύ βαθιές ρίζες.

Η Ελλάδα επηρεάστηκε, εξαιτίας του ήδη υπάρχον ελλείμματος που είχε και από το 2008 έως και σήμερα, βρίσκεται αντιμέτωπη με πολύπλοκες καταστάσεις. Έχουν επηρεαστεί όλοι οι τομείς στην Ελλάδα ενώ τα μέτρα λιτότητας σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπιστοσύνης που επικρατεί στις χρηματαγορές βάζουν εμπόδια στην ανάκαμψη του Έλληνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Χαρδούβελης Γ. *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.*
- Χαρδούβελης Γ. *Η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση και η ευρύτερη περιοχή μας: Επιπτώσεις και προοπτικές.*
- Χαρδούβελης Γ. Παρουσίαση σε συνέδριο της Prothesis του Γκίκα Α. Χαρδούβελη *Η διεθνής κρίση και η Ελλάδα.*
- Cohn T. H. *Διεθνής Πολιτική Οικονομία.*
- Gilpin R. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία.*
- Gilpin R. *Η πρόκληση του παγκόσμιου καπιταλισμού.*
- Jackson R. – Sorensen G. *Θεωρία & Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων.*
- Γιακούλας Δ - Γεμενής Κ. *Ολοκλήρωση της Διεθνούς κεφαλαιαγοράς και οικονομικές κρίσεις: Η περίπτωση της Ν.Α Ασίας, Αγορά χωρίς Σύνορα.*
- Κόντης Α. – Τσαρδανίδης Χ. *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Αθήνα.*
- Κότιος Α-Παυλίδης Γ. *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, Αθήνα.*
- Μαλκίδης Θ. *Οικονομία, εξωτερική πολιτική & εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις στη σύγχρονη Ρωσία, Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 14 (1) Αθήνα: Ι.Δ.Ο.Σ. 208,*
- Μελάς Κ. *Οι σύγχρονες κρίσεις του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος 1974-2008.*
- Παπάζογλου Χ. *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική.*
- Παπαστάμου Α. *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις.*
- Πεδιαδιτάκης Μ. *Χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση, αποσταθεροποίηση των αγορών και νομισματικές κρίσεις, στο Κόντης Α.-Τσαρδανίδης Χ. Διεθνής Πολιτική Οικονομία.*
- Προβόπουλος Γ.-Καπόπουλος Π. *Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος.*
- Ρουμελιώτης Π. *Η Πορεία προς την Παγκοσμιοποίηση.*
- Ρουμελιώτης Π. *Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση.*

- Σκορδίλη Σ. *Η Επιλεκτική & ασταθής γεωγραφική επέκταση των Διεθνικών Εταιρειών.*

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.epistimonikomarketing.gr/oi-epiptoseis-tis-oikonomikis-krisis-ehoun-epireasei-simantika-tis-epiheiriseis-tis-boreias-elladas>
- <http://el.wikibooks.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B C%CE%B9%CE%BA%CE%AE %CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7. %CE%91%CE%B9%CF%84%CE%AF%CE%B5%CF%82 %CE%BA%CE%B1%CE%B9 %CE%B1%CF%80 %CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE% B1>
- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%B A%CE%AE %CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7 %CF%87%CF%81%CE%AD%CE E%BF%CF%85%CF%82_2010-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1
- http://www.selpe.gr/ereunes/index_ereunes_2009_03_12_6o_sinedrio_aulonitis.pdf
- <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AD%CF%82 %CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE% BA%CF%8C %CE%A4%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%BF>
- <http://62.1.43.74/7Omilies-parousiaseis/UplFiles/parousiaseis/others/%CE%A7%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%BF%CF% 8D%CE%B2%CE%B5%CE%BB%CE%B7%CF%82 %CE%97%20%CE%BA%CF%81%CE%AF %CF%83%CE%B7 %CE%BA%CE%B1 %CE%B7 %CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.pdf>
- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC %CE%B9%CE%B1 %CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE %B9%CE%BA%CE%AE %CF%8D%CF%86%CE%B5%CF%83%CE%B7_1929

- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B5%CE%BB%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_1973
- <http://www.economica.gr/files/tamourantzis-crises.pdf>